

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій

Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій

«До захисту допущено»

В.о. Завідувача кафедри

_____ Андріана КОСТЕНКО

_____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 231 Соціальна робота,
освітньо-професійної програми Соціальна робота

на тему: ТРЕНІНГОВІ ЗАСОБИ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ТОРГІВЛІ
ЛЮДЬМИ СЕРЕД БІЖЕНОК

Здобувача(ки) групи СРз-91с КУЛЬЧЕНКО Ангеліна Едуардівна
(шифр групи) (прізвище, ім'я, по батькові)

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело.

_____
(підпис)

_____
(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ здобувача)

Керівник _____ ст. викладач каф. Психології, політології та соціокультурних
технологій Сумського державного університету _____ Парасковія САХНО

(посада, науковий ступінь, вчене звання, Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

_____
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ.....	6
1.1 Правові засади боротьби із торгівлею людьми.....	6
1.2 Потреби постраждалих від торгівлі людьми.....	15
1.3 Етичні засади роботи з постраждалими від торгівлі людьми.....	31
Висновки до розділу 1.....	40
РОЗДІЛ 2 ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	43
2.1. Аналіз українських та міжнародних практик профілактики торгівлі людьми серед біженців.....	43
2.2. Тренінгові засоби соціальної профілактики торгівлі людьми серед біженок.....	53
Висновки до розділу 2.....	62
РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	64
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Торгівля людьми є одним із найстрашніших, найпідліших злочинів сучасності. ООН вважає торгівлю людьми глобальною епідемією прав людини. Міністерство внутрішньої безпеки США визначає це як сучасне рабство, яке включає застосування сили, шахрайства чи примусу з метою отримати певний вид трудової діяльності або комерційного сексу.

Подібно до незаконної торгівлі наркотиками, торгівля людьми щороку приносить мільярди доларів незаконно отриманих прибутків, і, маючи так багато можливостей, хоч і осудливо, вона пускає коріння в громадах по всій країні. Небезпечно ігнорувати проблему лише тому, що вона здається поза межами вашого повсякденного життя.

Торгівці людьми використовують силу та маніпуляції, щоб заманити жертв у свої руки. Вони шукають людей, які вразливі з різних причин, включаючи психологічну чи емоційну вразливість, економічні труднощі, відсутність мережі соціального захисту, переміщення через стихійні лиха та інші вразливі фактори. На жаль, діти часто стають мішенями.

Інші фактори ризику включають: ізоляцію, безпритульність, втечі з дому, проблеми з навчанням, психічні захворювання та сексуальне насильство в дитинстві.

Торгівля людьми є переважно прихованим злочином. Ви можете навіть не помітити, коли жертва або злочинець перетне ваш шлях, і це може бути дуже небезпечно. Торгівля людьми існує поза межами звичайного повсякденного життя, і жертви можуть бути настільки наляканими та травмованими, що не хочуть розкриватися чи бігти по допомогу. У деяких випадках вони можуть навіть допомогти заманити інших до своїх кривдників.

Стан наукової розробки теми дослідження. Теоретичне підґрунтя дослідження становлять фундаментальні праці вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема: Ю. Аленіна, Л. Аркуші, І. Басистої, В. Бахіна, Р. Белкіна, І. Возгріна, А. Волобуєва, В. Галагана, В. Гончаренка, В. Горбачевського, І. Гори, О. Ємець, В. Журавля, А. Іщенко, Н. Клименко, В. Колесника, О. Колесниченка, В. Колмакова, В. Коновалової, В. Корж, І. Котюка, В. Кузьмічова, В. Лисенка, В. Лисиченка, В. Лукашевича, Є. Лук'янчикова, Д. Мірковця, Д. Никифорчука, М. Погорецького, І. Рогатюка, М. Салтевського, Д. Сергєєвої, С. Стахівського, О. Таран, О. Тарасенка, О. Татарова, В. Тіщенко, Л. Удалової, П. Цимбала, К. Чаплинського, С. Чернявського, Ю. Чорноус, А. Шевчишена, В. Шепітька, Б. Щура, О. Яновської та інших.

Мета дослідження – розроблення соціальних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення заходів з профілактики торгівлі людьми.

Сформульована мета зумовила постановку і вирішення наступних завдань:

- проаналізувати правові засади боротьби із торгівлею людьми;
- охарактеризувати потреби постраждалих від торгівлі людьми;
- з'ясувати етичні засади роботи з постраждалими від торгівлі людьми;
- провести аналіз українських та міжнародних практик профілактики торгівлі людьми серед біженців;
- розробити тренінгові засоби соціальної профілактики торгівлі людьми серед біженок.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, які складаються у сфері профілактики торгівлі людьми серед біженок.

Предмет дослідження – тренінгові засоби соціальної профілактики торгівлі людьми серед біженок.

Для вирішення поставлених задач застосовано сукупність *методів і прийомів наукового пізнання*, що надали можливість усебічно вивчити об'єкт дослідження. За допомогою загальнонаукових методів (аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія, абстрагування) деталізовано зміст питань, розглянутих у роботі. У роботі також застосовувалися спеціальні методи.

Структура роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, які містять у собі п'ять підрозділів, двох висновків до розділів, загальних висновків, рекомендацій та списку використаних джерел (21 найменувань). Загальний обсяг роботи – 71 сторінка.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

1.1. Правові засади боротьби із торгівлею людьми.

Торгівля людьми є серйозним порушенням основних прав, забороненим Хартією ЄС про основні права, і розглядається як серйозна форма організованої злочинності Договором про функціонування Європейського Союзу (стаття 83).

Законодавчі та політичні рамки ЄС щодо торгівлі людьми орієнтовані на жертв, гендерні особливості, чутливі до дітей і закріплені на правах людини. Директива ЄС про боротьбу з торгівлею людьми є основним законодавчим актом ЄС щодо боротьби з торгівлею людьми. Він встановлює:

- мінімальні правила щодо визначення кримінальних злочинів і санкцій;
- загальні положення щодо посилення захисту жертв, допомоги та підтримки, а також профілактики;
- ключових учасників боротьби зі злочинністю [1, с. 10].

Директива була прийнята 5 квітня 2011 року та набула чинності 15 квітня 2011 року.

19 грудня 2022 року Комісія представила пропозицію щодо посилення правил ЄС щодо запобігання торгівлі людьми та боротьби з нею.

Розвиток цього складного злочину вимагає нових дій на рівні ЄС, оскільки торговці людьми отримують вигоду від нових можливостей вербувати, контролювати, перевозити та експлуатувати жертв, а також переміщувати прибутки та охоплювати користувачів у всьому ЄС та за його межами, не перетинаючи будь-який кордон.

Оновлені правила нададуть правоохоронним і судовим органам ефективніші інструменти для розслідування та судового переслідування нових форм експлуатації, а також людей, які користуються послугами жертв торгівлі людьми, знаючи, що ці люди є жертвами торгівлі людьми. Пропозиція Комісії передбачає обов'язкові санкції проти юридичних осіб за злочини, пов'язані з торгівлею людьми, вчинені заради власної вигоди.

Він також спрямований на вдосконалення процедур раннього виявлення та підтримки жертв у державах-членах, що сприятиме створенню Європейського механізму перенаправлення. Перегляд Директиви про боротьбу з торгівлею людьми оновить і надалі гармонізує правову базу ЄС з особливою метою сприяння транскордонному співробітництву в транскордонних справах.

14 квітня 2021 року Комісія ухвалила нову Стратегію ЄС щодо боротьби з торгівлею людьми (2021-2025). Ця ініціатива передбачає комплексну реакцію на злочинність – від запобігання злочинам, захисту та розширення можливостей жертв до притягнення торговців людьми до відповідальності.

Оскільки торгівлю людьми часто підтримують організовані злочинні групи, Стратегія боротьби з торгівлею людьми тісно пов'язана зі Стратегією ЄС щодо боротьби з організованою злочинністю (2021-2025).

Стратегія ЄС щодо боротьби з торгівлею людьми пропонує конкретні дії для виявлення та припинення торгівлі людьми на ранній стадії, переслідування злочинців шляхом перетворення торгівлі людьми зі злочину з низьким ризиком і високою прибутковістю на злочин із високим ризиком і низькою прибутковістю, а також захисту жертв і допомогти їм відновити своє життя.

Стратегія пропонує комплексну відповідь на боротьбу з торгівлею людьми, від запобігання через захист жертв до судового переслідування та засудження торговців людьми. Вона спрямована на [2, с. 99]:

- зменшення попиту на торгівлю людьми та всі форми експлуатації;

- зламати кримінальну модель, щоб припинити експлуатацію жертв;
- захист, підтримка та розширення можливостей жертв, особливо жінок і дітей;
- поглибити співпрацю в міжнародному вимірі.

Протокол проти торгівлі людьми, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (UNTOC), є основним правовим інструментом щодо торгівлі людьми. Він був ухвалений Генеральною Асамблеєю відповідно до резолюції 55/25 від 15 листопада 2000 року і набув чинності 25 грудня 2003 року.

Протокол містить преамбулу та 30 статей. У преамбулі визнається, що «незважаючи на існування різноманітних міжнародних документів, які містять правила та практичні заходи щодо боротьби з експлуатацією людей, особливо жінок і дітей, не існує універсального документа, який би розглядав усі аспекти торгівлі людьми».

У преамбулі також визнається, що ефективні дії щодо запобігання та боротьби з торгівлею людьми, особливо жінками та дітьми, вимагають комплексного міжнародного підходу в країнах походження, транзиту та призначення, який включає заходи щодо запобігання такій торгівлі, покарання торговців та захисту жертвами такої торгівлі людьми, в тому числі шляхом захисту їхніх міжнародно визнаних прав людини.

Цілі Протоколу визначені в статті 2:

1. Запобігання торгівлі людьми та боротьба з нею, приділяючи особливу увагу жінкам і дітям.
2. Захищати та допомагати жертвам такої торгівлі людьми з повною повагою до їхніх прав людини.
3. Сприяти співпраці між державами-учасницями для досягнення цих цілей.

Протокол проти торгівлі людьми доповнює UNTOC. Отже, як зазначено у статті 1 Протоколу, обидва документи мають тлумачитися та

застосовуватись разом. Наступні положення UNTOC безпосередньо стосуються застосування Протоколу:

1. Криміналізація відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом (статті 6 і 7).
2. Криміналізація корупції (статті 8 і 9).
3. Відповідальність юридичних осіб (стаття 10).
4. Конфіскація, арешт та розпорядження доходами, одержаними злочинним шляхом (статті 12 і 14).
5. Екстрадиція (стаття 16).
6. Взаємна правова допомога (стаття 18).
7. Захист свідків (стаття 24).
8. Співпраця правоохоронних органів (стаття 27) [3, с. 39].

До прийняття Протоколу проти торгівлі людьми у 2000 році інші міжнародні конвенції та декларації стосувалися деяких аспектів торгівлі людьми. Багато з них актуальні й сьогодні. Вони допомагають розробити комплексну відповідь на торгівлю людьми, доповнюючи та доповнюючи вимоги Протоколу:

1. Загальна декларація прав людини 1948 року, яка проголошує в статті 4, що «Ніхто не повинен утримуватися в рабстві чи підневільному стані; рабство і работоргівля забороняються в усіх їх формах».

2. У статті 8 Пакту про громадянські та політичні права 1966 року зазначено, що «1. Ніхто не може утримуватися в рабстві; рабство та работоргівля в усіх їх формах забороняються. 2. Ніхто не може утримуватися в рабстві. 3. Ніхто не може бути змушений виконувати примусову або обов'язкову працю».

3. Конвенція про припинення работоргівлі та рабства 1926 року, в якій у статті (2) зазначено, що сторони погодилися «запобігати і придушувати работоргівлю та поступово досягти повної ліквідації рабства в усіх його формах».

4. Додаткова конвенція про скасування рабства, работоргівлі та інститутів і звичаїв, подібних до рабства, 1956 року, в якій у статті 3 (1) зазначено, що «переправлення або спроба переправлення рабів з однієї країни в іншу будь-яким способом перевезення або співучасть у ньому є кримінальним злочином згідно із законодавством держав-учасниць цієї Конвенції, і особи, засуджені за це, підлягають дуже суворому покаранню».

5. Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми та з експлуатацією проституції третіми особами 1949 року. Преамбула до цієї Конвенції передбачала, що «Оскільки проституція та супутнє зло торгівлі людьми з метою проституції є несумісними з гідністю та цінністю людської особистості та ставлять під загрозу добробут особи, сім'ї та громади», стаття 17 в ній передбачено, що держави-учасниці зобов'язані «взяти зобов'язання, у зв'язку з імміграцією та еміграцією, вживати або підтримувати такі заходи та зобов'язані, з точки зору своїх зобов'язань за цією Конвенцією, перевіряти торгівлю особами будь-якої статі з метою проституції».

6. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року, яка у статті 6 закликає держави-учасниці вживати всіх належних заходів, включаючи законодавчі, для припинення всіх форм торгівлі жінками та експлуатації жіночої проституції.

7. Декларація про ліквідацію насильства щодо жінок 1993 року, яка визначає насильство щодо жінок як зґвалтування, сексуальне насильство, сексуальні домагання та залякування на роботі, у навчальних закладах та інших місцях, торгівлю жінками та примусову проституцію.

8. Конвенція про права дитини 1989 року, в якій говориться, що держави-учасниці повинні вживати всіх належних національних, двосторонніх і багатосторонніх заходів для запобігання викраденню, продажу або торгівлі дітьми з будь-якою метою та в будь-якій формі.

9. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії 2000 року. У статті 10 Факультативного протоколу зазначено, що держави-учасниці

повинні вживати всіх необхідних заходів для зміцнення міжнародного співробітництва за допомогою багатонаціональних, регіональних і двосторонніх угод щодо запобігання, виявлення, розслідування, судового переслідування та покарання осіб, відповідальних за дії, пов'язані з торгівлею дітьми, дитяча проституція, дитяча порнографія та дитячий секс-туризм.

10. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах 2000 року. Факультативний протокол вимагає від держав-учасниць гарантувати, що особи, які не досягли 18-річного віку, не підлягають обов'язковому призову до своїх збройних сил.

11. Гаазька конвенція про захист дітей та співробітництво у сфері міжнародного усиновлення 1993 року. Стаття 32 Гаазької конвенції передбачає, що « ніхто не має права отримувати неправомірну фінансову або іншу вигоду від діяльності, пов'язаної з міждержавним усиновленням.

12. Конвенція МОП № 182 про викорінення найгірших форм дитячої праці 1999 року, яка передбачає у статті 3 усі форми рабства або звичаїв, подібних до рабства, таких як продаж дітей і торгівля ними.

13. Конвенція про права всіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей 1990 року, яка в статті 11 передбачає, що жоден працівник-мігрант або член його або її сім'ї не повинні утримуватися в рабстві чи підневільному стані (або) зобов'язуватися виконувати примусова чи обов'язкова праця.

14. Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 року, який визначає у статті 7 Злочини проти людяності, що включає поневолення, що означає здійснення будь-яких повноважень, пов'язаних із правом власності на особу, зокрема жінок і дітей.

Однак ці міжнародні документи можна відрізнити від Протоколу проти торгівлі людьми наступним чином:

1. Жоден із них не визначає злочин торгівлі людьми. Протокол став першим міжнародним документом, який зробив це.

2. Багато хто був стурбований торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації, але не іншими формами. Протокол охоплює різні форми торгівлі людьми, а не лише секс-торгівлю.

3. У той час як наголос у багатьох із цих документів був зроблений на запобіганні рабству, Протокол зміщує акцент із вузької концепції рабства на більш витончені форми контролю та ширше розуміння типів експлуатації.

Ці конвенції та декларації зосереджені на забороні, закликаючи держави заборонити торгівлю людьми. Протокол використовує комплексний підхід до злочину. Зокрема, стаття 2 містить захист прав людини жертв і закликає до цілісної відповіді, включаючи тісну міжнародну співпрацю, а також запобігання [4, с. 7].

Стаття 34(1) UNTOC вимагає від держав-учасниць вживати всіх необхідних заходів (включаючи законодавчі та адміністративні заходи) для забезпечення виконання своїх зобов'язань за Конвенцією. Стаття 34(2) вимагає від держав-учасниць прийняти законодавство відповідно до свого національного законодавства для криміналізації діяльності, описаної в статтях 5, 6, 8 і 23 Конвенції, «незалежно від транснаціонального характеру чи участі організованої злочинної групи».

Стаття 4 Протоколу передбачає, що «Протокол застосовується, якщо в цьому документі не зазначено інше, до запобігання, розслідування та судового переслідування правопорушень, встановлених статтею 6 цього Протоколу, якщо правопорушення є транснаціональними за характером і включають організовану злочинного угруповання, а також на захист прав осіб, які стали об'єктами таких злочинів».

Визначення торгівлі людьми в Протоколі було широко прийняте багатьма країнами у їх національні закони. Проте певні труднощі зберігаються в тлумаченні аспектів визначення (наприклад, взаємодія між використанням заборонених засобів» і згодою жертви як потенційним захистом, а також те, що мається на увазі під метою експлуатації і «зловживанням вразливе становище»). Держави повинні віддати пріоритет

розгляду та вирішенню цих проблем у своєму законодавстві та прецедентному праві, оскільки кваліфікація певної поведінки як торгівлі людьми має важливі наслідки як для злочинців, так і для жертв.

Деякі підтримують консервативне або обмежувальне тлумачення поняття торгівлі людьми, а інші виступають за його розширення. Перша позиція занепокоєна тим, що надто широке визначення може призвести до включення практик, які не відповідають порогу тяжкого злочину торгівля людьми.

Остання позиція вважає, що занадто вузьке визначення може перешкодити розслідуванню, судовому переслідуванню та засудженню за дії, які дійсно повинні підпадати під визначення торгівлі людьми, або може взагалі виключити таку практику [5, с. 9].

Окрім UNTOC, Протоколу проти торгівлі людьми та національного законодавства, було розроблено кілька регіональних ініціатив для боротьби з торгівлею людьми. Наприклад, у 2005 році Рада Європи прийняла Конвенцію Ради Європи про боротьбу з торгівлею людьми. Стаття 39 стосується зв'язку між цією Конвенцією та Протоколом.

У ній зазначено, що Конвенція не впливає на права та обов'язки держав згідно з Протоколом, але спрямована на посилення захисту, який вона забезпечує, і на подальший розвиток стандартів, які містяться в ній. Конвенція АСЕАН про боротьбу з торгівлею людьми, особливо жінками та дітьми 2015 р., і Конвенція 2002 р. Конвенція SAARC про запобігання торгівлі жінками і дітьми з метою проституції та боротьбу з нею забезпечує регіональну правову основу в Азії.

У регіонах, де немає конкретного регіонального правового інструменту, що стосується торгівлі людьми, можна посилатися на інші документи. В арабському регіоні Арабський типовий закон про боротьбу з торгівлею людьми та Арабська стратегія боротьби з торгівлею людьми були прийняті в 2012 році. В Африці в останні роки було прийнято кілька планів дій із обмеженим часом, наприклад План дій Уагадугу про боротьбу з

торгівлею людьми (2006), яка була спрямована на запобігання та боротьбу з торгівлею людьми між Європейським Союзом та Африканським Союзом, або План дій ECOWAS щодо боротьби з торгівлею людьми, особливо жінками та дітьми (2002) або Стратегічний план SADC дій щодо боротьби з торгівлею людьми, особливо жінками та дітьми (2009).

Ряд міжнародно визнаних, хоча і необов'язкових принципів і настанов, допомагають тлумачити Протокол і керують впровадженням заходів для боротьби з торгівлею людьми та захисту жертв торгівлі людьми. Наприклад, у 2003 році Управління Верховного комісара з прав людини випустило Рекомендовані принципи та рекомендації щодо прав людини та торгівлі людьми, які закликають держави «вжити відповідних законодавчих та інших заходів, необхідних для визнання торгівлі людьми, її складових дій і пов'язаної з нею поведінки кримінальними злочинами» відповідно до правил, викладених у Протоколі.

Рекомендовані принципи та керівні вказівки передбачають, що «відсутність конкретного та/або адекватного законодавства щодо торгівлі людьми на національному рівні визначено як одну з головних перешкод у боротьбі з торгівлею людьми [6, с. 78].

Існує нагальна потреба гармонізувати правові визначення, процедури та співробітництво на національному та регіональному рівнях відповідно до міжнародних стандартів». Існує також безліч політик, інструкцій і посібників, опублікованих різними міжнародними організаціями, включаючи UNODC, IOM, UNICEF, UNHCR, ОБСЄ, регіональні ініціативи, такі як Балійський процес.

Проблема торгівлі людьми в сучасному розумінні постала в Україні на початку 90-х років ХХ ст. Історичними чинниками, які її зумовили, були: падіння Берлінської стіни; розпад СРСР; перехід від тоталітарного режиму до демократичного суспільства.

Саме після розпаду СРСР Україна опинилася на перехресті найважливіших торговельних шляхів і в геополітичному плані почала відігравати роль транзитної держави.

Проблему торгівлі людьми в сучасній Україні загострюють: складна соціально-економічна ситуація; невідповідність законодавства України положенням міжнародно-правових норм; недосконалість механізму оформлення документів для виїзду за кордон; провокаційна поведінка потерпілих, а також події на Сході держави, проведення антитерористичної операції, початок повномасштабного вторгнення росії.

1.2. Потреби постраждалих від торгівлі людьми.

Секс-торгівля людьми є глобальним злочином, який поневолює людей будь-якого віку та через будь-які кордони, і постачальникам може бути складно знайти та розпізнати жертв. Жертви торгівлі людьми мають різноманітні та складні потреби в охороні здоров'я, які вимагають унікального та індивідуального втручання.

Торгівля людьми — це злочин, на який історично не звертали уваги, а нещодавно він привернув увагу правоохоронних органів і правозахисників. У всьому світі налічується приблизно 24,9 мільйона жертв торгівлі людьми. Експерти підрахували, що торгівля людьми приносить приблизно 150 мільярдів доларів на рік, причому 99 мільярдів доларів припадає лише на сексуальну експлуатацію [7, с. 101].

За даними Управління ООН з наркотиків і злочинності, приблизно 79% жертв торгівлі людьми є жертвами торгівлі людьми сексуального характеру. Секс-торгівля людьми перетинає вікові, гендерні та глобальні межі.

Жертв секс-торгівлі можна знайти в багатьох місцях, наприклад, у масажних салонах самозванців, ескортних послугах, публічних будинках,

зупинках для вантажівок, стриптиз-клубах, готелях, в онлайн-рекламах, у дитячих наречених і буквально на вулицях.

Торговців секс-торгівлею часто вважають незнайомими людьми, але інколи торговцями є члени родини, друзі чи сусіди, які використовують різні стратегії для вербування жертв. За даними Міжнародної організації з міграції, майже половина випадків торгівлі дітьми пов'язана з тим, що член сім'ї маніпулює дитиною з метою сексуальної експлуатації.

Деякі з методів, які використовують торговці людьми, включають фізичне насильство, погрози, фальшиві обіцянки працевлаштування чи шлюбу, або як відшкодування за забезпечення основних потреб жертв у харчуванні та житлі. Торговці людьми можуть шукати жертв через веб-сайти, соціальні медіа чи зібрання, ділові установи в межах місцевої громади або через особисту взаємодію з іншими.

Чим більше жертв у торговця людьми, тим більша фінансова винагорода. Наркотики та зброю можна продавати лише один раз, але людину можна продавати багаторазово, забезпечуючи безмежну фінансову вигоду.

Медсестрам та іншим медичним працівникам важко розпізнати жертв торгівлі людьми в сексуальних цілях. До 80% поточних жертв все ще звертаються до медичного закладу, більшість з них не ідентифіковані як жертви торгівлі людьми, і можливість порятунку втрачається. Жертви часто не ідентифікують себе як жертви торгівлі людьми, коли звертаються за медичною допомогою.

Тому вкрай важливо, щоб медсестри були обізнані щодо ознак торгівлі людьми. Перешкоди, які сприяють нерозголошенню жертви, включають почуття сорому, страх помсти з боку торговця людьми, страх арешту, загрози заподіяння шкоди та страх перед системою охорони здоров'я [8, с. 185].

Інтерв'ю та література засвідчують, що жертви торгівлі людьми різного віку, статі, етнічної та расової приналежності, але мають спільну нитку вразливості. Торговці людьми використовують вразливість людини, спочатку

пропонуючи задовольнити потреби, наприклад, купити їжу чи одяг, пропонуючи місце для ночівлі або сплату за транспорт. Торгівці людьми також вдаватимуть, що розвивають романтичні стосунки з жертвою, щоб зміцнити довіру. Потім, коли жертва починає довіряти стосункам, торговці людьми вимагають компенсації за виявлену «доброту».

Торговці людьми представляють себе як «рятівника» для вразливої жертви, що пропонує шанс на краще життя, але насправді торговець людьми є «профайлером», який шукає жертв для отримання прибутку. Вразливість - це інструмент, який використовується для отримання контролю над жертвою. Після того, як торговець людьми задовольняє потреби жертв, вони змушують жертву потрапити в рабство як відплату.

Секс-торговці людьми завжди шукають нових рекрутів, оскільки чим більше жертв у торговця людьми означає більший прибуток. Секс-торгівля здійснюється ринком на основі попиту та пропозиції. Саме торговець людьми отримує грошову вигоду від надання жертви для сексуальних дій.

Особа, яка шукає й отримує сексуальне задоволення від жертви, називається «Іван». На жаль, саме жертва сплачує найвищу ціну через фізичне насильство, психологічне насильство, втрату свободи, віктимізацію та в деяких випадках смерть.

Жертви секс-торгівлі людьми часто називають своє поневолене становище під контролем торговця людьми як «життя». Проте це життя, повне страху, залякування, втрати свободи, насильства, жорстокості, позбавлення, фізичного насильства, зловживання психоактивними речовинами, емоційного насильства, сексуального насильства та голодування.

Торговці людьми невпинно використовують словесні образи, погрози та інші форми насильства, спрямовані на приниження, ганьбу, збентеження та приниження, на додаток до фізичного насильства, яке може включати повторне зґвалтування та побиття з метою залякування та змусити жертву підкоритися.

Фізичне та психологічне насильство призводить до жахливих шрамів, на загоєння яких після порятунку потрібні роки терапії. Жертви секс-торгівлі людьми є жертвами злочинів влади, панування та контролю. Зазвичай жертв доставляють до медичного закладу лише у зв'язку з такими проблемами, які потребують лікування, як-от інфекції, що передаються статевим шляхом, вагітність, аборти, інфекції або запущені травми.

Жертви секс-торгівлі людьми можуть звернутися до медичного закладу з каліцтвами, недоїданням, проблемами із зубами та туберкульозом [9, с. 87].

Інші тривожні ознаки включають недоїдання, сценарні історії або пояснення, які не відповідають травмі, стійкість до дотиків, прогалини в пам'яті, неможливість визначити домашню адресу, відсутність ідентифікації або уникнення зорового контакту. Оскільки насильницькі травми не є рідкістю для жертви, попередні травми, які зажили без лікування, можуть бути виявлені після завершення рентгенівського чи сканування.

Жертві часто інструктують звертатися до особи, яка її супроводжує, «мій тато» або «це мій хлопець», щоб запобігти ідентифікації жертви торгівлі людьми для сексуальних цілей. У деяких випадках постраждалим заборонено говорити, і вони можуть дивитися на людину, яка супроводжує їх під час клінічного обстеження.

Іноді жертву може супроводжувати жінка, яка каже, що вона подруга чи родичка, яка може бути «Дном». Жінка, визначена нижньою, допомагає вербувати, наглядати та контролювати жертву та звітує безпосередньо торговцю людьми.

Жертва може бути без законної ідентифікації, оскільки ці предмети зазвичай забирає торговець людьми, і вона може не мати змоги надати домашню адресу, оскільки іноді їх переміщують з одного місця в інше.

Відповіді, надані жертвою, можуть здаватися нечіткими або надуманими, оскільки торговці людьми часто погрожують своїм жертвам можливістю фізичної шкоди, якщо вони розкажуть про свій статус жертви

торгівлі людьми для сексуальних цілей. Під час інтерв'ю жертва може виявляти плоский афект, ніби вона обговорює іншу людину.

Емоційне відокремлення себе від ситуації – це поведінка, що допомагає впоратися. Навпаки, поведінка, яку може спостерігати медсестра у дорослого, відрізняється від поведінки дитини. Дитина може бути войовничою або замкнутою, і це може бути поведінка, яку вона/вона прийняла, щоб вижити у ворожому середовищі.

Жертви зазвичай не ідентифікують себе як жертви торгівлі людьми через страх бути побитими торговцем. У деяких випадках жертви можуть бути настільки психічно побитими, що можуть вірити, що торговець людьми є єдиною людиною, яка піклується про них [10, с. 35].

Жертви, які бажають вийти із ситуації торгівлі людьми, можуть потребувати направлення на обстеження психічного здоров'я, лікування від токсикоманія, лікарів-спеціалістів, юридичні послуги та переведення до безпечних будинків.

Усі агенції, які перенаправляють людей, повинні бути попереджені про те, що жертва є жертвою торгівлі людьми. Підходи до догляду, орієнтовані на жертву, є життєво важливими для одужання. Надання медичної допомоги має бути індивідуальним, культурно відповідним, співчутливим і безосудним, із вжиттям заходів для зменшення повторного повторення професіоналам травматичних подій.

Відповідне лікування повинно забезпечувати врахування безпосередніх і довгострокових потреб жертви. Медсестри повинні бути добре обізнані з ресурсами, доступними в їхніх місцевих громадах, оскільки саме через місцеву громаду будуть задоволені довгострокові потреби жертви.

Найважливіше, що може зробити медсестра, це розпізнати жертву, задовольнити її потреби та запропонувати їй можливість вийти із ситуації торгівлі людьми. Багато жертв залишають медичну допомогу нерозпізнаними та повертаються до жахливої ситуації секс-торгівлі людьми.

На жаль, через недостатню освіту та інші фактори медсестри не вміють розпізнавати жертв торгівлі людьми для сексуальних цілей. Медсестер покликано захищати пацієнтів, але у випадку жертв торгівлі людьми в сексуальних цілях медсестри також виконують важливу роль рятувника.

У даний час освіта медсестер, пов'язана з торгівлею людьми в сексуальних цілях, відбувається з перервами і є недостатньою. Керівники медичних сестер і викладачі повинні надати студентам і персоналу медичних сестер можливість для навчання методам розпізнавання жертв торгівлі людьми в сексуальних цілях на додаток до відповідних заходів для задоволення фізичних і психологічних потреб жертви [11, с. 130].

Часто медсестри-педагоги пов'язують сексуальну торгівлю людьми з психічним здоров'ям, педіатричною та невідкладною медсестринською допомогою, але жертви сексуальної торгівлі людьми можна зустріти під час будь-якої медичної допомоги.

Навчання медичних сестер має включати зміст, пов'язаний з торгівлею людьми сексуального характеру та доглядом за жертвами в рамках медсестринського догляду, медсестринського догляду за психічним здоров'ям, педіатричного медсестринського догляду, догляду за новонародженими матері та медсестринського догляду в громаді.

Кожна державна ліцензійна рада повинна включати інформацію щодо ідентифікації та медсестринського догляду за жертвою секс-торгівлі як частину своїх контактних годин щодо поновлення ліцензії. Надзвичайно важливо, щоб медсестринське керівництво в усіх галузях медсестринства забезпечувало поглиблені освітні програми, спрямовані на боротьбу з торгівлею людьми в сексуальних цілях, і відповідне втручання для задоволення як безпосередніх, так і довгострокових потреб жертви.

Понад 80% постраждалих від транснаціональної торгівлі людьми становлять жінки і діти, з яких 70% продаються в іншу країну з метою сексуальної експлуатації. За оцінками фахівців та експертів, більшість жінок, які займаються проституцією у великих містах, - це мігранти з інших країн

або приїжджі з невеликих міст і сіл, що робить їхнє становище складнішим з точки зору будь-яких порушень прав людини. Навіть якщо такі мігранти і починають займатися проституцією добровільно, вони виявляються стають більш уразливими перед обличчям подальшої експлуатації аж до її крайніх форм, таких як торгівля людьми та сексуальне рабство [12, с. 18].

Також іногородні неповнолітні дівчатка, які пішли з дому, є об'єктом підвищеного інтересу "секс-бізнесу". Саме ці категорії осіб зазнають найбільшої експлуатації та дискримінації.

Крім внутрішньодержавної торгівлі з метою сексуальної експлуатації, Україна виступає як країна прийому, транзиту і як країна-донор. У країні набуло широкого поширення вивезення жінок за кордон для заняття проституцією в європейські країни, країни Близького Сходу та Азії (Ізраїль, Туреччину, ОАЕ, Таїланд), Австралію, країни Африки, а також США і Канаду.

Найчастіше перевезення жінок через кордон здійснюється цілком легально, наприклад, за туристичною візою. Причому, близько половини з них вводяться в оману щодо дійсної причини виїзду. Під час вербування жінок і дітей, як правило, мета їх подальшої сексуальної експлуатації приховується. Їм здебільшого пропонується вигідна робота або навчання.

Іноді їм відкрито говорять про майбутнє заняття проституцією (така тактика застосовується вербувальником стосовно, наприклад, жінок, які вже зайняті у сфері комерційних секс-послуг), але насправді вони потрапляють у сексуальне рабство. Для контролю над ними використовується алкоголь, наркотики, а також погрози, шантаж і пряме насильство.

Торгівля людьми з метою використання рабської праці на виробництві і в домашньому господарстві. Як і у випадку з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації, Україна є країною приймання, вивезення і транзиту в міжнародному кримінальному бізнесі з торгівлі людьми з метою використання рабської праці.

Така торгівля існує і всередині країни, поширюючись здебільшого на категорії безробітних, осіб без певного місця проживання, дітей з неблагополучних сімей і тих, хто не має батьків. Однак основною за масштабами "групою ризику" для цього виду торгівлі людьми все ж таки є мігранти, нелегально зайняті на некваліфікованих роботах.

До їх числа входять чоловіки і жінки переважно молодого і середнього віку, з невисоким рівнем освіти.

Поширеною формою рабської праці є експлуатація людей як жебраків або жебраків. Для цього організатори кримінальних маніпуляцій з людьми часто використовують тих, чий шлях у легальну трудову зайнятість ускладнений або фактично закритий – інвалідів, нелегальних мігрантів, літніх людей. Таких рабів використовують, як правило, для жебракування і перевезення наркотиків.

Крім того, відомі випадки організації шлюбних «агентств» для інвалідів, які також у низці випадків виявляються каналами торгівлі людьми. Експлуатація інвалідів у формі примусу до жебрацтва поширена у великих містах, а також на автомобільних трасах, автозаправках, залізничних станціях, вокзалах тощо.

Існують факти примусу (вербування) до участі у збройних формуваннях. Також відомі випадки використання людей для вилучення органів і тканин, незаконної експлуатації солдатів, мігрантів, затриманих для обслуговування працівників військових, адміністративних і контролюючих організацій (будівництво дач, лазень, ремонт, ведення домашнього господарства тощо) [13, с. 251].

Слід підкреслити, що торгівля дітьми використовується у всіх перерахованих вище формах злочинної діяльності: з метою комерційної сексуальної експлуатації (дитяча проституція, виробництво порнографії), з метою експлуатації їхньої праці (дитяча праця у сфері виробництва та послуг, дитяча праця в домашньому господарстві), з метою жебракування, для трансплантації органів і тканин.

Жертвами злочинів сексуального характеру є і хлопчики, і дівчатка. Для полегшення вчинення з дитиною дій сексуального характеру та втягнення її у виготовлення порнографічних матеріалів дітей нерідко спонукають до вживання спиртних напоїв, наркотичних засобів, одурманюючих або психотропних речовин.

Форми експлуатації часто супроводжуються приниженнями, побиттями, сексуальним насильством, погрозами дитини або її близьким, а також застосуванням наркотичних засобів.

Характеристика осіб «груп ризику» – потенційних жертв торгівлі людьми.

Існують індивідуальні фактори ризику, що полегшують експлуатацію і торгівлю людьми:

- бідність (рівень доходу, що не забезпечує мінімальних життєвих потреб);
- відсутність стабільної зайнятості і стабільного доходу;
- низький освітній рівень, відсутність доступу до освіти;
- відсутність сім'ї або несприятлива ситуація в сім'ї (алкоголізм, насильство тощо);
- низькі правова грамотність і рівень правосвідомості, що спричиняють ризикові моделі поведінки, тощо.

Зазвичай виділяють кілька груп підвищеного ризику щодо торгівлі людьми, насамперед, жінки та діти. Серед жінок особливо вразливі молоді, з низьким рівнем освіти, які не мають стабільної роботи або джерела доходів, самотні матері, які зазнають насильства або неблагополуччя в сім'ї, які займаються проституцією.

Серед дітей особливо вразливі діти із сімей "соціального ризику" (незаможних, з батьками алкоголіками, які зазнають насильства у сім'ї, інших неблагополучних сімей), з дитячих будинків, які не мають батьків, безпритульні та бездоглядні тощо.

До групи ризику незалежно від статі належать також інваліди, незаможні, наркозалежні люди, мігранти, особи без певного місця проживання, етнічні групи, які не належать до "основного" населення регіону, особливо малі етнічні групи з найбідніших країн.

За віком це – діти і підлітки (до 18 років); молодь (18-25 років), яка закінчує освіту; молоді жінки (до 30 років). За місцем проживання - жителі невеликих міст, сіл, приїжджі з села у місто або з малого міста у велике.

За освітою – ті, що мають низький рівень освіти, перервану шкільну освіту, без професійної освіти або з незакінченою професійною освітою.

За родом занять – безробітні, зокрема зокрема, випускники шкіл, училищ, інтернатів, які не мають постійної роботи, живуть на випадкові заробітки, жінки, які займаються проституцією, жінки (рідше чоловіки), зайняті у сфері розваг і модельному бізнесі, студенти, особливо приїжджі, які проживають у гуртожитку (вербування на час канікул тощо), мігранти, які працюють на тимчасових роботах.

За мотиваційними намірами - ті, що мають міграційні наміри, зокрема згодні на нелегальну міграцію, орієнтовані на роботу або заміжжя за кордоном (наприклад, клієнти агентств із працевлаштування за кордоном, «наречені за листуванням», клієнтки шлюбних агентств) [14, с. 23].

Найчастіше це люди, психологічно схильні до ризикової поведінки, ті, що пережили насильство, зокрема, сексуальне тощо. До них застосовувалися різні форми примусу (боргова кабала, вилучення документів, насильство).

Середньостатистичний соціальний портрет жертви включає стать і вік жертви, дані про соціальне походження, освіту і професію, сімейний стан, працевлаштування і рівень доходів.

Середньостатистичний психологічний портрет жертви торгівлі людьми може бути заснований на тому, що в ситуацію рабства частіше потрапляють люди з характерними психологічними особливостями, а внаслідок застосованих до них у процесі експлуатації різних способів впливу в цих осіб проявляються наслідки специфічних психологічних травм. Досвідчений

фахівець може розпізнати ознаки таких посттравматичних стресових травм, використовувати цю інформацію для ідентифікації жертв торгівлі людьми і більш правильного (ефективного, щадного) спілкування з ними.

Найбільш явними подібними ознаками є: розладнане мислення, сплутаність свідомості, розлад пам'яті та сну, високий ступінь збудження, компульсивна поведінка (компульсивна поведінка – поведінка, що не має раціональних цілей, а здійснюється поза волею, на основі нав'язливих внутрішніх спонукань).

Характеризується бажанням виконувати безглузді дії, які стають ритуальними і стереотипними. Їхнє значення людина не усвідомлює і не може звільнитися від них навіть у тому разі, коли вони сприймаються нею як такі, що завдають занепокоєння і страждання. Утримання від подібних дій може викликати стан тривоги, а їх виконання приносить тимчасове задоволення) та ін.

У потерпілих від злочинів цього виду жінок спостерігалася низка характерних особливостей. Найчастіше це жінки зі "слабкою" конституціональною структурою, у них переважають підвищена чутливість до середовищних впливів (сензитивність), орієнтація на авторитет сильнішої особистості, конформність (конформність) сильнішої особистості, конформність (конформність - тенденція людини змінювати свою поведінку під впливом інших людей таким чином, щоб вона відповідала думкам оточуючих, прагнення пристосовувати її до їхніх вимог), боязкість, що проявляється в значній залежності від інших, зайвій тривожності, схильності переживати свої проблеми мовчки, не ділячись ними з оточуючими. У значній кількості випадків такі риси доходили до рівня недовірливості, коли реальні загрози перебільшуються через особистісні особливості.

На таких жінок погрози та залякування мають набагато більший вплив, ніж на основну масу людей. Крім того, для психологічного портрета таких жінок властива невпевненість у собі, нестійка мотивація поведінки, мінливість настрою в поєднанні з індивідуалізмом, який проявляється в

ригідній (складно коригованій) внутрішній своєрідності особистості, орієнтованості на власні критерії поведінки, які можуть неадекватно співвідноситися з реальною обстановкою.

Такі люди з інформації, що надходить до них, роблять не досить логічні висновки, які важко піддаються зміні. Найчастіше в основі такої внутрішньої своєрідності лежать психологічні комплекси, що виникли у зв'язку з пережитими психологічними конфліктами в дитинстві (юності). Надалі інформація, що надходить, заломлюється через звичні страхи і засвоєні в минулому стереотипи психологічного захисту від психотравмуючих впливів, що ускладнює раціональне мислення.

Серед цієї категорії постраждалих для об'єктивного уявлення слід виділити кілька принципово різних груп:

1. Жінки, які щиро вірили у можливість виконувати визначену при вербуванні нейтральну роботу, але згодом зломлені фізично і морально та змушені займатися проституцією.

2. Жінки, які розраховують на пропоновану нейтральну роботу, але в разі хорошого приробітку готові надавати сексуальні послуги окремим чоловікам. Однак їх примушували займатися проституцією з усіма і експлуатували.

3. Жінки, які припускають займатися проституцією, але не розраховують на нещадну експлуатацію, що виражається як утиск в оплаті, несвобода у виборі, примус, знущання, необхідність обслуговувати велику кількість клієнтів, погані умови утримання тощо.

4. Жінки, які повторно потрапляють у подібну ситуацію. Найчастіше – це професійні повії, які знають, на що йдуть, готові заради заробітку терпіти будь-яку експлуатацію і не вважають себе жертвами торгівлі людьми. Якщо вони потрапляють в умови особливо жорстокої експлуатації, то вважають, що їм просто «не пощастило».

Для характеристики постраждалих жінок (які більшою мірою належать до перших двох груп) слід враховувати, що умови жорсткої сексуальної

експлуатації та систематичного насильства справили на них сильний стресовий вплив. Результатом цього можуть бути:

- 1) фрагментація пам'яті, труднощі в довільному відтворенні картини подій, уявлень про послідовність дій злочинців;
- 2) втрата реального відчуття часу;
- 3) апатія, аж до байдужості до своєї долі;
- 4) можливість ухвалювати рішення, неадекватні ситуації, що склалася;
- 5) деякі порушення психіки (можуть проявлятися в постійному почутті страху, горя, відчаю, плаксивості або замкнутості, у небажанні спілкування, іноді в агресивній поведінці, гнівливості тощо) [15, с. 91].

Найчастіше отримана психологічна травма не дає змоги постраждалим адекватно оцінювати те, що сталося, здійснювати оптимальні дії і правильно будувати свою поведінку. Вони дуже бояться розголосу і помсти з боку торговців людьми.

Через характерну втрату віри в хороші якості людей, страх обговорення того, що сталося з ними (щоб уникнути неприємних спогадів, розголошення повідомлених ними відомостей), раціональний перебіг думок таких потерпілих значною мірою блокований, що заважає продуктивному спілкуванню.

Під час встановлення психологічного контакту з такими жінками важливо спочатку з'ясувати питання щодо їхнього облаштування, сумнівів і проблем.

Під час спілкування потрібно не квапити їх з відповідями, робити перерви, у жодному разі не чинити тиску, не допускати проявів осуду й упередженого ставлення (навіть за наявності можливих виражених неприємних особистісних особливостей постраждалої та її поведінки), демонструвати певне співчуття, яке не повинно переходити в жалість або викликати сумніви в щирості.

У процесі всього спілкування слід дотримуватися ввічливого, шанобливого звернення, уникати сексуального жаргону, фамільярності,

пильного роздивляння. Можна прийняти специфічні терміни, які вживає постраждала, але якщо вони не грубі, вульгарні або аморальні. Не можна переходити на жартівливий тон, посміхатися в серйозних для допитуваної моментах, але не варто напускати на себе і зайву серйозність.

Найчастіше їх відрізняє орієнтація на зовнішні враження (екстраверсія), відсутність схильності до аналізу й обмірковування своїх реакцій і вчинків. Вони зазвичай чинять спонтанно під впливом навколишнього оточення і своїх потреб. При цьому у них відзначено значний ступінь соціальної неконформності (слабкої прихильності до загальноприйнятих канонів і нормам поведінки) у поєднанні із залежністю від сильнішої особистості.

Такі люди схильні до ризикованої спонтанної поведінки, особливо якщо це робиться в групі та під впливом впевненого лідера. Глибокі роздуми, внутрішні копання (самоаналіз), критична оцінка навколишньої ситуації, прогнозування для них не характерні, найчастіше не зручна (насторожуюча) інформація швидко витісняється зі свідомості.

За низького рівня розвитку або наявності в цих осіб психічної патології можливі прояви асоціальної поведінки. Їхній настрій лабільний (може швидко змінюватися), а вчинки сильно залежать від зовнішніх впливів, настроїв групи або авторитетної людини [16, с. 137].

Часто особи, які постраждали від розглянутих злочинів, не знають про права людини і (або) не усвідомлюють, що ці права порушені. Потерпілі, як і в попередньому випадку, страждають через значно перебільшене почуття провини - самозвинувачення в тому, що з ними сталося. Це може бути одним із симптомів синдрому посттравматичного стресу або результатом повторної віктимізації, що виникає через неправильне ставлення оточуючих (осуд, грубості тощо).

Іноді такій людині треба надати достатньо часу для прийняття рішення про необхідність її співпраці з правоохоронними органами. Постраждалі від таких злочинів часто вважають себе негідними допомоги суспільства,

оскільки нерідко вони на своєму досвіді переконувалися, що оточуючі до них не відчувають співчуття, звинувачуючи в події самих жертв.

У випадках юного віку жертв торгівлі людьми, відсутності в них повноцінного життєвого досвіду або недостатнього розвитку інтелектуальних здібностей (дефекту особистісного або інтелектуального розвитку) може знадобитися допомога кваліфікованого фахівця (психолога), який має досвід роботи з дітьми або особами з психічними дефектами.

Необхідно враховувати важливість основних принципів, від яких залежить успішність побудови відносин співпраці з постраждалими:

- постраждалі від торгівлі людьми мають розглядатися як жертви серйозного злочину, і необхідно уникати їхньої ревіктимізації та криміналізації представниками правоохоронних органів;

- безпека постраждалих від торгівлі людьми та їхніх близьких має бути важливим пріоритетом правоохоронних органів. Фізична безпека, екстрена медична та психологічна допомога мають забезпечуватися незалежно від згоди людини співпрацювати зі слідством;

- необхідно відстежувати стан потерпілого і проводити оцінку ризику його безпеці та безпеці його близьких на всіх етапах слідства його близьких на всіх етапах слідства і судового розгляду, а також після їх завершення (у тому разі, якщо людина давала свідчення в суді);

- слід чесно і відкрито інформувати потерпілого про ризик і відповідальність, пов'язані з тим чи іншим рішенням, яке він має прийняти (про надання показань свідків тощо);

- корисно мати контактну інформацію фахівців державних, недержавних і міжнародних організацій, з якими співробітники правоохоронних органів можуть зв'язуватися, і куди вони можуть скерувати потерпілого від торгівлі людьми для консультації чи допомоги [17, с. 377].

Вивчення дало змогу виявити основні умови, що позитивно впливають на рішення потерпілих про співпрацю з правоохоронними органами:

- особиста безпека та безпека своїх близьких;

- наявність легального статусу в країні перебування;
- дистанційованість від обвинувачуваних (можливість аудіо- та відео-свідчень, давання показань без демонстрації обличчя);
- збереження конфіденційності персональних даних (особливо в разі експлуатації в проституції).

У роботі з такими потерпілими корисно буває забезпечити можливість присутності незалежного консультанта (психолога, людини, якій потерпілий довіряє), який може радити і допомагати йому справлятися зі складними психологічними ситуаціями.

Сьогодні українське законодавство поки що не надає достатніх гарантій безпеки для потерпілих, визнаних жертвами торгівлі людьми. Такий стан справ потрібно враховувати під час розмови з потерпілими від подібних дій. Необхідно не допускати проявів упередженого ставлення до таких людей.

Це особливо важливо в умовах, коли сама жертва часто не хоче бути «розкритою», а навпаки намагається з різних причин приховати свою ситуацію. Причому це характерно не тільки для жінок, які постраждали від сексуальної експлуатації, а й для постраждалих від трудового рабства. Як показують дослідження, такі люди, по-перше, часто залякані й самі залучені в кримінальну діяльність (від нелегальної міграції та використання підроблених документів до розповсюдження наркотиків та інших злочинів).

А по-друге, часто вважають за краще залишатися в ситуації рабства, бо бачать у ній єдину можливість вижити. Вони не вірять, що держава забезпечить їм допомогу та захист, і відповідно, не мають достатньої зацікавленості у співпраці зі слідством.

Як уже зазначалося, для створення атмосфери співпраці жертві торгівлі людьми має бути забезпечено певний рівень захисту та надано початкову підтримку. Це необхідно хоча б з тієї точки зору, що від надання такої допомоги залежить і саме ставлення до правоохоронних органів.

Психологічний і фізичний стан потерпілих від торгівлі людьми після отримання ними необхідної допомоги нормалізується.

Отримавши підтримку, постраждалі починають більш довірливо ставитися до співробітників правоохоронних органів, давати більш відверту інформацію про те, що дійсно з ними сталося. Їхня поведінка, як свідків злочину, стає більш стабільною [18, с. 79].

Можливе розроблення протоколів про порядок співпраці правоохоронних органів та інших (державних неурядових) організацій, що надають допомогу жертвам торгівлі людьми, під час виявлення, розслідування та профілактики злочинів, судового розгляду та ресоціалізації таких постраждалих.

1.3. Етичні засади роботи з постраждалими від торгівлі людьми.

Торгівля людьми вважається злочином, який стосується практично кожної країни світу. Це проблема прав людини, яка порушує гідність кожної жертви. Передусім йдеться про увічнення насильства щодо дітей та жінок. У Сполучених Штатах і в усьому світі це залишається серйозною проблемою охорони здоров'я.

Це форма сучасного рабства, відома як «торгівля людьми». За даними Організації Об'єднаних Націй, торгівля людьми складається з трьох основних елементів: дії, засобів і мети, результатом яких є експлуатація вразливих жертв.

У Сполучених Штатах торгівля людьми поділяється на дві категорії: торгівля сексом і трудова торгівля. Однак існує нещодавно визнана глобальна проблема охорони здоров'я – торгівля органами.

Жертви торгівлі людьми внаслідок сексуальної праці та торгівлі людьми походять із дуже різноманітного середовища та можуть значно

відрізнятися за віком, статтю, расою, культурою, імміграційним статусом та соціально-економічним становищем.

Медичні працівники на різних рівнях навчання та на різних рівнях, як правило, першими реагують на ідентифікацію, діагностику, лікування та направлення потенційних жертв торгівлі людьми. Незважаючи на те, що жертви можуть залишитися нерозпізнаними після звернення до будь-якого медичного закладу, надзвичайно важливо розуміти, що будь-яка особа потенційно може стати жертвою торгівлі людьми.

Медичні працівники в таких закладах охорони здоров'я, як відділення невідкладної допомоги, невідкладна медична допомога та клініки роздрібною торгівлі, які стикаються з жертвами торгівлі людьми, повинні керуватися етичними принципами та правовими стандартами.

Ці принципи, стандарти та інші перспективи необхідні для того, щоб керувати медичними працівниками в їхніх діях і прийнятті рішень, коли вони стикаються з багатьма вразливими жертвами торгівлі людьми в суспільстві.

Профіль типової жертви обмежує можливість ідентифікації справжніх жертв; отже, це обмежує підтримку та догляд, яких вони потребують. Деякі фактори можуть підвищити вразливість людини до торгівлі людьми. До них належать молодість, історія жорстокого поводження з дитинством, безпритульність, група сексуальних меншин, когнітивні або фізичні вади, трудові мігранти, низький соціально-економічний статус, расова чи етнічна меншина [19, с. 105].

Враховуючи різноманітність умов, у яких працюють медичні працівники, вони знаходяться на «передовій лінії», щоб стикатися з жертвами торгівлі людьми. Лікарі та інші постачальники медичних послуг готові до індикаторів і сигналів про те, що пацієнт може бути жертвою торгівлі людьми.

Приблизно 88% жертв торгівлі людьми спілкувалися з медичним працівником протягом свого життя під час перебування в полоні, але лікарі та інші медичні працівники втратили ці можливості для втручання. Таким

чином, важливо стежити за показниками, відповідними ознаками та симптомами [20, с. 119].

Наведено кілька можливих підказок про те, що пацієнт може стати жертвою торгівлі людьми, зокрема:

1. Молодше 18 років і є підозрюваним користуванням комерційним сексом.

2. Особа, яка супроводжує жертву, демонструє поведінку контролю. Це можуть бути батьки, дружина, друг або роботодавець. Ця особа може наполягати на тому, щоб залишитися з жертвою та перекладати для неї.

3. Не має відповідних документів, що посвідчують особу (наприклад, паспорта чи водійського посвідчення). Або, якщо ці документи є, особа, яка супроводжує пацієнта, не допускає його до них.

4. Виявляє ознаки нехтування або жорстокого поводження, такі як недоїдання, сліди сигаретних опіків на руках або інші форми фізичного насильства.

5. Існує розбіжність між наданою історією хвороби та клінічними даними.

6. Здається надзвичайно страшним або покірним, особливо коли спілкується з особою, яка супроводжувала його або її до стоматологічного кабінету.

7. Нещодавно приїхав до Сполучених Штатів із Латинської Америки, Східної Європи чи Азії.

Так само, хоча жоден індикатор або комбінація індикаторів автоматично не підтверджує торгівлю людьми, конкретні індикатори можуть діяти як попереджувальні знаки під час відвідування медичних закладів, зокрема: інфекції, що передаються статевим шляхом, тестування на вагітність, аборти, недоїдання, зневоднення, наркотична та алкогольна залежність, хронічна залежність. біль, депресія, тривога, страх, опіки та синці.

Таким чином, лікарі та інші медичні працівники, які працюють на передовій, мають можливість розпізнавати жертв торгівлі людьми.

Жертви торгівлі людьми, швидше за все, не бажають надавати особисту інформацію, бояться авторитетних осіб, і проводити інтерв'ю може бути важко. Інша особа часто супроводжує жертв, і отримання клієнта наодинці вважається першим кроком до успішної зустрічі.

Встановіть довірливі стосунки з пацієнтом і, якщо необхідно, знайдіть поруч перекладача. Лікарі та інші медичні працівники повинні звертати увагу на тонкі та невербальні сигнали, такі як афекти, мова тіла та ставлення, оскільки пацієнт навряд чи ідентифікує себе як жертву торгівлі людьми.

Відверто запитати пацієнта, чи є він чи вона жертвою торгівлі людьми, навряд чи буде успішним, оскільки багато жертв не знають або не знають, що торгівля людьми є незаконною в США та інших країнах. Деякі жертви відмовляються отримати допомогу через наслідки та гірші результати спроби втечі. Подібним чином деякі торговці людьми можуть погрожувати родині жертви, якщо вони спробують втекти.

Сприяння безпечному середовищу та уникнення подальшої небезпеки для жертви є мінімальним стандартом догляду, який застосовується до всіх лікарів та інших медичних працівників, які працюють у відділеннях невідкладної допомоги, невідкладної допомоги та клініках роздрібною торгівлі.

Лікування жертв торгівлі людьми має передбачати багатогранний підхід і орієнтовану на пацієнта допомогу. Необхідно забезпечити безпечне місце для спілкування та розповісти про подробиці своєї історії торгівлі людьми.

Якщо є показання, спільний та інтегрований підхід до допомоги полегшує консультації з іншими медичними, хірургічними, гінекологічними та психіатричними дисциплінами та забезпечує жертвам торгівлі людьми адекватний доступ до якісної медичної допомоги, включаючи варіанти лікування зловживання психоактивними речовинами.

Медичні працівники повинні визнавати стандарти та перспективи для прийняття рішень під час зустрічі з потенційними жертвами торгівлі людьми в закладах охорони здоров'я, водночас керуючись етичними принципами.

Принципи, які є основоположними в регулюванні стосунків між постачальником і пацієнтом, це добротність (намір робити добро), нешкідливість (не нашкодити), справедливість (чесність) і автономія (свобода вибору).

Ці принципи служать необхідними директивами для медичних працівників на першому місці та забезпечують вказівки для формування основи ефективного реагування при зустрічі з потенційною жертвою торгівлі людьми в медичному закладі.

Медичні працівники повинні діяти в найкращих інтересах своїх пацієнтів (благодійність), а не завдавати шкоди (незловмисність) шляхом бездіяльності чи вчинення.

Потреби, цілі, побажання, пріоритети, ризики та вразливі місця пацієнтів необхідно розуміти для виконання цих обов'язків і включити до плану догляду. Благодійність і нешкідливість вимагають допомоги з урахуванням травми, з урахуванням минулого досвіду жертви з системою охорони здоров'я та суспільством.

Цей підхід максимізує загоєння та відновлення, мінімізуючи ризик повторної травматизації. Таким чином, підвищується ефективність та результативність взаємодії з постраждалими.

Навпаки, при зверненні до медичної допомоги жертви можуть не бажати розповідати, що вони перебувають у складній ситуації. Тому принцип нешкідливості слід застосовувати з обережністю. Агресивні спроби медичного працівника підтвердити підозру та отримати визнання або розкриття можуть бути психологічно шкідливими для жертви та потенційно можуть викликати значний страх, стрес і тривогу [21, с. 170].

Крім того, це може спровокувати фізичні та психологічні страждання, оскільки минула травма переживається повторно.

Справедливість – це принцип, який вимагає від медичних працівників справедливо розподіляти послуги та однаково ставитися до випадків пацієнтів. Однак принцип справедливості може бути складним через контрольований і непомітний характер злочину.

Жертви торгівлі людьми, які вважаються жорстокими та експлуатаційними ситуаціями, натомість зосереджуються на повсякденному виживанні, а не на збереженні діяльності для загального благополуччя, навіть якщо вони мають доступ до первинної медичної допомоги та подальшого догляду.

Це може бути однією з причин більшого використання центрів невідкладної допомоги, відділень невідкладної допомоги та роздрібних клінік, а не довгострокових комплексних послуг первинної медичної допомоги.

Призначення первинної медичної допомоги та недотримання прихильності можуть бути проблематичними. Наприклад, якщо підозрювана жертва має інфекцію, що передається статевим шляхом, терапія, яка є однаково ефективною, є кращою, аніж повторне багатодозове лікування, яке несе ризик недотримання. Таким чином, справедливий розподіл послуг і постійне оцінювання серед жертв і постраждалих від торгівлі людьми є проблемою.

Жертви торгівлі людьми можуть розвинути загальні почуття сорому, самозвинувачення, провини, приниження, беспорядності та навіть втрати почуття самостійності. Торгівці людьми зазвичай психологічно маніпулюють, щоб отримати та зберегти контроль над жертвами.

Медичні працівники повинні знати, коли і як цим жертвам потрібна допомога. Оцінка людини як беспорядної шкідлива тому що це підриває уявлення жертв як моральних агентів у їхній здатності до самовизначення та прийняття рішень.

Жертва може активно оцінювати надійність медичного персоналу, з яким вона взаємодіє, таким чином приймати рішення про те, чи розкривати

чи приховувати свою ситуацію, чи відмовитися чи прийняти допомогу, або, можливо, жертви вирішують погодитися з торговцем людьми, щоб завоювати довіру і, як наслідок, відкриття дверей для успішної спроби втечі. Жертви торгівлі людьми мають певну автономію, і медичні працівники мають це знати.

На додаток до принципів, правила конфіденційності також можуть створити вкрай необхідний простір між жертвами та торговцями людьми, підвищуючи ймовірність того, що підозрювані жертви торгівлі людьми будуть виявлені, належним чином ідентифіковані, діагностовані та лікувані. Як і будь-який інший пацієнт, жертви торгівлі людьми заслуговують на гідність і повагу як особи, про яких ми дбаємо.

Жертви торгівлі людьми можуть відмовитися від звернення за допомогою через обов'язкове звітування, яке потенційно може привернути увагу жертв і постраждалих до соціальних служб і правоохоронних органів, що призводить до скепсису щодо здатності медичних працівників надавати необхідну допомогу.

Проте не всі штати вимагають обов'язкового звітування про випадки торгівлі дорослими людьми до правоохоронних органів або телефонування на гарячу лінію, якщо жертві не виповнилося 18 років. Закон зобов'язаний телефонувати до служб захисту дітей.

Після ідентифікації жертви та ретельного планування медичний працівник повинен знати про наступне:

- а) Жертва не змушена повідомляти про злочин, і
- б) Жертва та/або сім'я жертви можуть поставити під загрозу свою безпеку через повідомлення про злочин.

Для повнолітніх постраждалих від торгівлі людьми медичний працівник може зателефонувати на гарячу лінію анонімно без дозволу. Однак це може бути проблематично, оскільки для офіційного повідомлення потрібна згода потерпілого. Проте контактна інформація та безпечне місце для здійснення дзвінка будуть доступні.

У деяких юрисдикціях подання анонімної заяви про дорослого пацієнта, який є підозрюваною жертвою торгівлі людьми і який відмовився від рятувальної допомоги, може становити юридичний ризик для медичного працівника, тоді як в інших юрисдикціях подання звіту може бути передбачено законом.

Кожен медичний працівник або постачальник послуг повинен вирішити, який правильний курс дій слід розглянути в кожному конкретному випадку. Керуючись добрими моральними рішеннями, вкрай важливо поважати право пацієнта на самовизначення, повідомляючи про ймовірних жертв торгівлі людьми.

У всіх аспектах немає чіткого правила, яке б керувало постачальника в усіх ситуаціях.

Порушення прав людини є як наслідком, так і причиною торгівлі людьми. Порушення прав людини різноманітні й відбуваються на різних етапах циклу. Право на життя, свободу та недоторканність; право не піддаватися тортурам та/або жорстокому, нелюдському, такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню; право на свободу пересування; право не бути відданим у рабство, поневолення, примусову чи підневільну працю; право на свободу пересування; право бути вільним від гендерного насильства; право на найвищий досяжний рівень фізичного та психічного здоров'я; і право дітей на особливий захист є одними з конкретних порушень прав людини у випадках торгівлі людьми.

Безсумнівно, це порушує міжнародне звичаєве право. Цілком виправдано, що медичний працівник, який стикається з такими вразливими жертвами, бажає допомогти. Однак це неприємно, якщо не надається допомога, яка може погіршити стан потерпілого.

Хоча постачальники послуг мають добрі наміри, існують проблеми та перешкоди для задоволення потреб потерпілих у медичному обслуговуванні, які виходять за рамки цього документа.

Торгівля людьми залишається глобальною проблемою охорони здоров'я, яка впливає на окремих людей, громади та суспільство. Таким чином, з етичної та правової точки зору, визначення ролі лікаря та інших постачальників медичних послуг включає належне визначення підозрюваних жертв, потреб, пріоритетів, побажань, цілей, ризиків, уразливостей, розподілу ресурсів та обов'язкового звітування.

Хоча легкодоступні пункти надання медичної допомоги, такі як відділення невідкладної допомоги, центри невідкладної допомоги та роздрібні клініки, стають притулком для жертв торгівлі людьми, жертви залишаються нерозпізнаними або не лікуються.

Лікарі та інші медичні працівники, особливо ті, хто знаходиться на передовій, повинні зберігати постійну пильність і пам'ятати, що кожна людина є потенційною жертвою. Враховуючи складність потреб, з якими стикаються жертви торгівлі людьми, постачальники можуть зіткнутися з проблемами етичних і правових стандартів.

З цієї причини співпраця з іншими медичними дисциплінами, соціальними службами та правоохоронними органами має життєво важливе значення для успішного надання комплексних послуг цим жертвам і, сподіваємось, для виходу з торгівлі людьми.

Висновки до розділу 1.

1. Законодавчі та політичні рамки ЄС щодо торгівлі людьми орієнтовані на жертв, гендерні особливості, чутливі до дітей і закріплені на правах людини. Директива ЄС про боротьбу з торгівлею людьми є основним законодавчим актом ЄС щодо боротьби з торгівлею людьми. Він встановлює:

- мінімальні правила щодо визначення кримінальних злочинів і санкцій;
- загальні положення щодо посилення захисту жертв, допомоги та підтримки, а також профілактики;
- ключових учасників боротьби зі злочинністю.

Протокол проти торгівлі людьми, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (UNTOC), є основним правовим інструментом щодо торгівлі людьми. Він був ухвалений Генеральною Асамблеєю відповідно до резолюції 55/25 від 15 листопада 2000 року і набув чинності 25 грудня 2003 року.

Протокол містить преамбулу та 30 статей. У преамбулі визнається, що «незважаючи на існування різноманітних міжнародних документів, які містять правила та практичні заходи щодо боротьби з експлуатацією людей, особливо жінок і дітей, не існує універсального документа, який би розглядав усі аспекти торгівлі людьми».

У регіонах, де немає конкретного регіонального правового інструменту, що стосується торгівлі людьми, можна посилатися на інші документи. В арабському регіоні Арабський типовий закон про боротьбу з торгівлею людьми та Арабська стратегія боротьби з торгівлею людьми були прийняті в 2012 році. В Африці в останні роки було прийнято кілька планів дій із обмеженим часом, наприклад План дій Уагадугу про боротьбу з торгівлею людьми (2006), яка була спрямована на запобігання та боротьбу з торгівлею людьми між Європейським Союзом та Африканським Союзом, або

План дій ECOWAS щодо боротьби з торгівлею людьми, особливо жінками та дітьми (2002) або Стратегічний план SADC дій щодо боротьби з торгівлею людьми, особливо жінками та дітьми (2009).

2. Жертви секс-торгівлі людьми часто називають своє поневолене становище під контролем торговця людьми як «життя». Проте це життя, повне страху, залякування, втрати свободи, жорстокості, позбавлення, фізичного насильства, зловживання психоактивними речовинами, емоційного насильства, сексуального насильства та голодування.

Торговці людьми невпинно використовують словесні образи, погрози та інші форми насильства, спрямовані на приниження, ганьбу, збентеження та приниження, на додаток до фізичного насильства, яке може включати повторне зґвалтування та побиття з метою залякування та змусити жертву підкоритися.

Фізичне та психологічне насильство призводить до жахливих шрамів, на загоєння яких після порятунку потрібні роки терапії. Жертви секс-торгівлі людьми є жертвами злочинів влади, панування та контролю. Зазвичай жертв доставляють до медичного закладу лише у зв'язку з такими проблемами, які потребують лікування, як-от інфекції, що передаються статевим шляхом, вагітність, аборти, інфекції або запущені травми.

Отримавши підтримку, постраждалі починають більш довірливо ставитися до співробітників правоохоронних органів, давати більш відверту інформацію про те, що дійсно з ними сталося. Їхня поведінка, як свідків злочину, стає більш стабільною.

Можливе розроблення протоколів про порядок співпраці правоохоронних органів та інших (державних неурядових) організацій, що надають допомогу жертвам торгівлі людьми, під час виявлення, розслідування та профілактики злочинів, судового розгляду та ресоціалізації таких постраждалих.

3. Необхідно враховувати важливість основних принципів, від яких залежить успішність побудови відносин співпраці з постраждалими:

– постраждалі від торгівлі людьми мають розглядатися як жертви серйозного злочину, і необхідно уникати їхньої ревіктимізації та криміналізації представниками правоохоронних органів;

– безпека постраждалих від торгівлі людьми та їхніх близьких має бути важливим пріоритетом правоохоронних органів. Фізична безпека, екстрена медична та психологічна допомога мають забезпечуватися незалежно від згоди людини співпрацювати зі слідством;

– необхідно відстежувати стан потерпілого і проводити оцінку ризику його безпеці та безпеці його близьких на всіх етапах слідства його близьких на всіх етапах слідства і судового розгляду, а також після їх завершення (у тому разі, якщо людина давала свідчення в суді);

– слід чесно і відкрито інформувати потерпілого про ризик і відповідальність, пов'язані з тим чи іншим рішенням, яке він має прийняти (про надання показань свідків тощо);

– корисно мати контактну інформацію фахівців державних, недержавних і міжнародних організацій, з якими співробітники правоохоронних органів можуть зв'язуватися, і куди вони можуть скерувати потерпілого від торгівлі людьми для консультації чи допомоги.

Вивчення дало змогу виявити основні умови, що позитивно впливають на рішення потерпілих про співпрацю з правоохоронними органами:

- особиста безпека та безпека своїх близьких;
- наявність легального статусу в країні перебування;
- дистанційованість від обвинувачуваних (можливість аудіо- та відео-свідчень, давання показань без демонстрації обличчя);
- збереження конфіденційності персональних даних.

У роботі з такими потерпілими корисно буває забезпечити можливість присутності незалежного консультанта (психолога, людини, якій потерпілий довіряє), який може радити і допомагати йому справлятися зі складними психологічними ситуаціями.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

2.1. Аналіз українських та міжнародних практик профілактики торгівлі людьми серед біженців.

Коли люди змушені тікати, вони залишають не тільки свої домівки. Перебуваючи далеко від свого звичного оточення, вони часто втрачають мережу підтримки громади і в кінцевому підсумку опиняються в соціальній і культурній ізоляції. Їм бракує доступу до основних ресурсів і можливостей для існування. Залежно від того, куди вони тікають, вони можуть не мати регулярного статусу.

Ці та інші фактори сприяють тому, що біженці та інші вимушено переміщені особи стають легкою мішенню для торговців людьми, які використовують нестабільність їхньої ситуації, щоб експлуатувати їх.

Багато людей, які тікають від конфлікту, насильства чи переслідувань, також змушені нерегулярно переїжджати в пошуках захисту. Для цього вони часто вдаються до послуг контрабандистів. За таких обставин біженці особливо вразливі до того, щоб стати жертвами торгівлі людьми або стати жертвами серйозних злочинів і порушень прав людини.

Хоча УВКБ ООН не має конкретного мандату щодо підтримки жертв торгівлі людьми та контрабанди, визнається, що жертвами або потенційними жертвами контрабанди з обтяжуючими обставинами чи торгівлею людьми можуть бути особи, якими займається УВКБ ООН: біженці, шукачі притулку, внутрішньо переміщені особи чи осіб без громадянства.

Жертви торгівлі людьми або особи, які стали жертвами серйозних злочинів і порушень прав людини під час контрабанди, також можуть мати

потребу в міжнародному захисті і, отже, претендувати на статус біженця. У цих випадках УВКБ ООН має мандат на захист і пошук рішень для них.

Для швидкого виявлення жертв торгівлі людьми та направлення їх до УВКБ ООН, партнерів та урядів для отримання допомоги вкрай важливо, щоб ті, хто бере участь у роботі з проблемними людьми, були:

- усвідомлення явища торгівлі людьми та підвищення обізнаності серед колег на місцях;
- розуміння вразливостей, через які люди можуть стати жертвами торгівлі людьми;
- розуміння регіонального чи національного контексту, де може статися торгівля людьми.

УВКБ ООН працює в тісному партнерстві з декількома організаціями, включаючи UNODC, ЮНІСЕФ, УВКПЛ, UNFPA, МОП та МОМ, щоб розробити спільні глобальні ініціативи для боротьби з торгівлею людьми в цілому.

У 2020 році УВКБ ООН та МОМ опублікували оновлену Спільну структуру щодо розробки стандартних операційних процедур для ідентифікації та захисту жертв торгівлі людьми. Рамкова програма посилила перенаправлення та окреслює співпрацю між двома відомствами щодо торгівлі людьми.

Серед інших ініціатив УВКБ ООН очолює робочу групу глобального кластеру захисту проти торгівлі людьми разом з МОМ та Heartland Alliance. Команді доручено розробити глобальні рекомендації та розвинути потенціал щодо практичних заходів, необхідних для боротьби з торгівлею людьми в ситуаціях внутрішнього переміщення за допомогою кластерного реагування.

Міжвідомча координаційна група проти торгівлі людьми (ICAT) є політичним форумом, уповноваженим Генеральною Асамблеєю покращити міжнародне співробітництво та узгодженість підходів до боротьби з торгівлею людьми. Будучи активним членом робочої групи ICAT, УВКБ ООН долучилося до кількох аналітичних документів і коротких довідок,

таких як довідка про торгівлю людьми та статус біженця. Інші ресурси, зокрема Інструментарій ICAT щодо оцінювання програм протидії торгівлі людьми, можна знайти на веб-сайті ICAT.

Торгівля людьми також розглядається в Глобальному договорі про біженців (GCR) і Глобальному договорі про безпечну, впорядковану та регулярну міграцію (GCM), які зобов'язуються припинити торгівлю людьми, покращити ідентифікацію, перевірку та направлення жертв торгівлі людьми до відповідних процесів. а також процедури та підтримка жертв, включаючи ідентифікацію тих, хто потребує міжнародного захисту.

Будучи членом Альянсу ОБСЄ проти торгівлі людьми, УВКБ ООН зіграло ключову роль у розробці та проведенні симуляційного тренінгу ОБСЄ з боротьби з торгівлею людьми на міграційних шляхах.

УВКБ ООН також бере участь у координаційних структурах на національному рівні щодо змішаних переміщень у кількох країнах, використовуючи ці форуми як шляхи для комплексного вирішення проблеми торгівлі людьми за допомогою підходу багатьох зацікавлених сторін.

Нижче наведено кілька прикладів підвищення обізнаності та співпраці у боротьбі з торгівлею людьми та контрабандою:

1. План із 10 пунктів у дії.

План був розроблений у 2016 році та містить приклади належної практики заходів, які використовуються для виявлення та реагування на торгівлю людьми в умовах змішаного міграційного руху (див., зокрема, розділ 5: Механізми перевірки та направлення та розділ 6: Диференційований Процеси та процедури).

2. Розповідаючи реальну історію.

Ця ініціатива спрямована на спілкування з громадами їхніми рідними мовами про небезпеку подальшого нелегального пересування. Звертаючись до людей у русі через соціальні мережі, лідерів громад, волонтерів та діаспору, Telling the Real Story має на меті боротися з дезінформацією про

подорож до Європи та інформувати людей про інші доступні для них варіанти.

3. Співпраця в Судані.

У відповідь на заклик уряду Судану надати підтримку для вирішення проблеми викрадення людей і торгівлі людьми в Судані, УВКБ ООН очолило розробку спільної багатосторонньої та урядової стратегії боротьби з торгівлею людьми, викраданнями та незаконним перевезенням людей у Судані.

4. Співпраця в Бангладеш.

УВКБ ООН та Міжнародна організація з міграції спільно очолюють Робочу групу з боротьби з торгівлею людьми, яка має намітити та проаналізувати випадки торгівлі людьми та покращити координацію.

Країни-члени ЄС несуть основну відповідальність за викорінення торгівлі людьми у своїй юрисдикції. Однак співпраця між державами-членами необхідна, щоб зупинити цей жахливий злочин.

Правоохоронні органи з усіх країн ЄС співпрацюють у боротьбі з торгівлею людьми через ЕМРАСТ за підтримки таких агентств ЄС, як Європол, Frontex і Євроюст.

І результати були значними. З 2018 по 2021 роки в рамках ЕМРАСТ було ідентифіковано 17 688 жертв торгівлі людьми .

За цей час було здійснено 5 098 арештів і проведено 3 515 слідчих дій. Було вилучено готівку на загальну суму понад 35 мільйонів євро.

У 2021 році в рамках ЕМРАСТ було порушено 1 250 нових справ, повідомлено про 3 108 арештів.

Одним із помітних успіхів у 2021 році стала операція Solent проти групи, яка діяла в Румунії та Іспанії. Було затримано 19 підозрюваних та встановлено 18 жертв експлуатації.

Тим часом в рамках операції «Ракса» було виявлено банду торгівлі людьми, яка діяла в Іспанії, Німеччині, Великій Британії, Україні та Росії, яка також була пов'язана з торгівлею наркотиками, контрабандою тютюну та

відмиванням грошей. Було здійснено 17 арештів і двох постраждалих звільнено.

Торгівці людьми процвітають під час конфліктів і нестабільності, коли люди більш уразливі. Після вторгнення Росії в Україну мільйони людей – переважно жінок і дітей – перетнули територію ЄС. Серед них були тисячі дітей без супроводу дорослих.

Злочинні організації діяли на кордоні між ЄС та Україною до вторгнення, але агресія Росії розширила можливості торговців людьми, як підтверджують повідомлення про спроби вербування торговцями людьми.

З першого дня війни ЄС та його країни-члени були в авангарді зусиль із запобігання та боротьби з торгівлею людьми. У березні 2022 року вони активували директиву про тимчасовий захист, надаючи біженцям з України доступ до ринку праці, охорони здоров'я, соціальної допомоги та освіти. Одним рухом це зробило їх менш уразливими та сприйнятливими до торгівлі людьми.

Країни ЄС співпрацюють у боротьбі зі злочинністю в Україні через ЕМРАСТ. Прикладом такої співпраці є спільна поліцейська операція ЄС проти злочинних угруповань, які використовують веб-сайти та соціальні мережі для залучення українських біженців до сексуальної та трудової експлуатації.

У травні 2022 року ЄС прийняв план протидії торгівлі людьми для України, який включає екстрені цілодобові телефонні лінії для потенційних жертв, інформаційні матеріали на прикордонних контрольно-пропускних пунктах і в реєстраційних центрах, а також спеціальний веб-сайт ЄС для біженців.

Торгівля людьми є постійною загрозою для цінностей європейської та світової цивілізації.

Як пріоритет, ЄС продовжуватиме боротися з нею та адаптуватися до кожного нового виклику. Надто часто інформація про торгівлю людьми націлена лише на професіоналів, залишаючи осторонь тих, хто найбільше

постраждав, – жертв. Надаючи контактну інформацію постачальникам послуг і номери гарячих ліній у державах-членах, мета полягає в тому, щоб зробити цю інформацію легко доступною. Якщо ви стали жертвою торгівлі людьми або хочете повідомити про злочин, пов'язаний з торгівлею людьми, ви можете скористатися одним із наведених нижче номерів національної гарячої лінії.

1. Австрія. LEFÖ-IBF – Організація захисту жертв для жінок і дівчат: +43 1-796 92 98. Гаряча лінія кримінальної міліції з протидії торгівлі людьми: +43 677 61 34 34 34.

2. Бельгія. Поліція Бельгії – у разі безпосередньої небезпеки: 101. Національні центри боротьби з торгівлею людьми. НАДІЯ: + 32 2 511 64 64. Оплата: +32 3 201 16 90.

3. Сирія: +32 (0)4 232 40 30.

4. Болгарія. Foundation Campaign A21: Національна гаряча лінія з протидії торгівлі людьми - працює 24/7: +359 800 20 100. Фондація «Асоціація Анімус»: Гаряча лінія підтримки постраждалих від насильства та торгівлі людьми - Активна 24/7: +359 800 1 8676; +359 2 981 7686. Виконавче агентство «Генеральна інспекція праці»: Гаряча лінія з питань трудової експлуатації та порушення трудових прав - Діє в робочий час: понеділок – п'ятниця; 9:00 – 17:00 (СЕТ): +359 700 17 670. Національна комісія з питань протидії торгівлі людьми – Діє в робочий час: понеділок – п'ятниця; 9:00 – 17:30 (СЕТ) Прийом сигналів про передбачувані випадки трагедії та підозрілі ситуації: +359 2 807 80 50. Державне агентство з питань захисту дітей: Національна телефонна лінія для дітей - 24/7: 116 111. Номер екстреної допомоги - працює цілодобово: 112. Гаряча лінія для українських мігрантів: колл-центр урядового кризового штабу - Активний 24/7: + 359 2 905 5555, + 380 322 465 075. Болгарський Гельсінський Комітет: правова допомога для біженців та мігрантів - Активно в робочі години: понеділок – п'ятниця; 9:00 – 17:00 (СЕТ): +359 2 980 20 49, +359 2 981 33 18. Активний у години:

понеділок – п’ятниця: 8:00–18:00 (СЕТ) Вихідні: 10:00–16:00 (СЕТ): +359 8888 19 745.

5. Хорватія. Телефон SOS допомоги постраждалим від торгівлі людьми : +385 0800 77 99. Хорватська поліція: 192.

6. Кіпр. Поліція – телефонна лінія для повідомлення про підозрілі випадки: 1497. Управління протидії торгівлі людьми: +357 22 808 063 /064 / 280. Служби соціального захисту населення (телефони довіри з питань протидії торгівлі людьми): +357 22 804 766 / 709 / 780. Гаряча лінія з питань експлуатації та жорстокого поводження з дітьми: +357 22 103 234. Громадянська лінія: 1460. Загальна інформація для біженців з України щодо імміграції, освіти, соціального забезпечення тощо: 1477 / +357 22 285 777. Лінія для незадекларованої праці чи порушення трудових відносин: +357 7777 8577.

7. Чехія. Поліція Чехії: 158. Лінія підтримки постраждалих: 116 006. Організації громадянського суспільства: SOS-лінія LA STRADA: +420 222 71 71 71, 800 077 777 (безкоштовно). Кризова лінія КАРІТАС ПРАЗЬКОЇ АРХІЄПЦІЇ: +420 739 002 905 (понеділок-п’ятниця 9.00-17.00). Кризова лінія Центр загальнонаціональних програм і послуг Diaconia ECCB: +420 739 244 889, +420 731 605 857.

8. Міжнародні організації: Гаряча лінія МОМ: +420 233 370 160.

9. Данія. Національна гаряча лінія Данського центру проти торгівлі людьми (понеділок-п’ятниця 8:30-16:00 та державні свята/вихідні дні 9:00-15:00): +45 7020 2550.

10. Естонія. Цілодобова гаряча лінія підтримки постраждалих: 116 006.

11. Фінляндія. Національна система допомоги жертвам торгівлі людьми: +358 29 54 63 177.

12. Франція. Гаряча лінія для постраждалих від торгівлі людьми - з понеділка по п’ятницю з 9:00 до 18:00: +33 492 15 10 51. Номер екстреної допомоги поліції: 11. Гаряча лінія для дітей групи ризику: 119. Гаряча лінія для жінок, які постраждали від насильства: 3919.

13. Німеччина. Гаряча лінія для жінок, які постраждали від насильства (доступна лише в Німеччині): +49 8000 116 016. Огляд спеціалізованих консультаційних центрів для жертв ТЛ у землях (з номерами телефонів). Огляд консультацій та послуг підтримки жертв трудової експлуатації, примусової праці та торгівлі людьми з метою трудової експлуатації, які надає Центр обслуговування проти трудової експлуатації, примусової праці та торгівлі людьми. Телефон допомоги чоловікам: +49 800 1239900.

14. Греція. Спеціальний секретаріат із захисту неповнолітніх без супроводу (SSPUAM) Цілодобова лінія розшуку: +30 213 212 8888. Телефонна лінія з питань торгівлі людьми – A21: 1109 (цілодобово, усіма мовами). Гаряча лінія SOS з питань насильства щодо жінок – Генеральний секретаріат з питань демографії, сімейної політики та гендерної рівності: 15900 (24/7). Телефон екстреної соціальної допомоги - Національний центр соціальної солідарності: 197 (24/7). Національна лінія захисту дітей – Національний центр соціальної солідарності: 1107 (24/7). Європейська гаряча лінія для зниклих дітей – ГО «Посмішка дитини»: 116000 (24/7). Грецька поліція: 100.

15. Угорщина. Національна служба кризового менеджменту та інформаційної телефонної служби для жертв торгівлі людьми та домашнього насильства: +36 80 20 55 20. Гаряча лінія підтримки постраждалих від злочинів: +36 80 225 225.

16. Ірландія. Повідомити про підозру у торгівлі людьми: 1800 666 111. Зверніться до Crimestoppers (Національне бюро кримінальних розслідувань Garda: 1800 250 025. Спеціальна телефонна лінія Garda для повідомлень про жорстоке поводження з дітьми: 1800 555 22. Дублінський кризовий центр зґвалтувань – підтримка та інформація щодо зґвалтувань і сексуального насильства: 1800 77 8888. Червоний Хрест Ірландії – координація реагування на біженців війни: +353 1 6424600. Телефон довіри для біженців війни: +353 1 9131528.

17. Італія. Безкоштовний номер проти торгівлі людьми, h24: 800 290 290 (безкоштовні дзвінки з Італії). Лінія допомоги щодо насильства та переслідування, h24: 1522 (безкоштовні дзвінки з Італії). Слухання та консультування Лінія допомоги дітям, h24: 1 96 96 (безкоштовно з Італії).

18. Латвія. MARTA Center, Пн-Пт 10-18: +371 67378539. Sanctuary Reliable Home Society цілодобово: +371 28612120. Телефонна лінія підтримки жертв злочинів, з понеділка по п'ятницю з 07:00 до 22:00: +371 116006.

19. Литва. Національна асоціація боротьби з торгівлею людьми 24/7: +370 61691119 (дзвінки з-за кордону) 8 800 91119 (безкоштовно з Литви).

20. Люксембург. Служби допомоги INFOTRAITE: (+352) 27 36 56 46, Моб.: (+352) 621 351 884 / (+352) 621 316 919. Служба судової поліції, відділ розшуку втікачів і захисту потерпілих (www.stoptraite.lu): (+352) 24 460 3220 або 113 (цілодобово).

21. Мальта. Національна лінія підтримки: 179. Поліція Мальти за ГНВ +356 22942000.

22. Нідерланди. Поліція (примус та експлуатація): +31 34 357 8844. CoMensha (примус та експлуатація): +31 33 448 1186. Агентство з питань праці (телефонуйте з Нідерландів): (+31) 0800 5151. Агентство з питань праці (з-за меж Нідерландів): +31 70 333 4444. Fairwork: +31 20 760 0809.

23. Польща. Національний інформаційно-консультаційний центр (НІКЦ): +48 22 628 01 20, +48 47 72 56 502. Гаряча лінія Управління у справах іноземців: 112 або +48 47 721 7575.

24. Португалія. Повідомлення про випадки ТЛ, Імміграційна та прикордонна служба Португалії (SEF) цілодобово: +351 924 190 232. Телефон довіри для постраждалих від торгівлі людьми, спеціалізована мультидисциплінарна група допомоги жертвам торгівлі людьми, цілодобово: +351 964 608 288. Лінія допомоги мігрантам, телефонний переклад | Верховний комісар з питань міграції з понеділка по п'ятницю з 9 до 20 години, субота з 9 до 17 години: +351 218 106 191. Служба допомоги дітям України 8-20: +351 300 511 490.

25. Румунія. Телефон екстреної допомоги у справах дітей, доступний і українською мовою: 119. Інформаційний номер прикордонної поліції Румунії, також доступний українською мовою: 0219590. Гаряча лінія Національного агентства з боротьби з торгівлею людьми – доступна лише румунською та англійською мовами: 0 800 800 678 (доступна лише з Румунії), +40 21.313.31.00 (доступна з будь-якої країни).

26. Словаччина. Національна лінія допомоги жертвам торгівлі людьми: 0800 800 818 (дзвінки зі Словаччини) +421 800 800 818 (дзвінки з-за кордону). Поліція: 158. Телефон екстреної допомоги: 112. Словацька католицька благодійна організація +421 254 431 506, +421 917 350 657.

27. Словенія. Поліція (доступно лише зі Словенії): 113, 080 1200. CARITAS SLOVENIA (доступний 24/7): +386 31 470 151. SOCIETY KLJUC (доступно зі Словенії): 0801722. Словенська філантропія: +386 1 430 12 88.

28. Іспанія. Цілодобова спеціалізована лінія довіри щодо торгівлі людьми Policia Nacional: 900105090. Цивільна гвардія – номер телефону екстреної служби поліції загальної служби гвардії: 062 Організації громадянського суспільства: APIP-ACAM Foundation: +34 638 942 994 Іспанський Червоний Хрест (CRE): +34 900 221 122. Диякон: +34 670 337 153. Вілл Грейс: +34 603 244 214. Фонд солідарності Амаранта: +34 681 202 080. Норе Project - Адоранти: +34 607 54 25 15, +34 91 386 06 43.

29. Швеція. Національна гаряча лінія щодо насильства проти жінок: +46 20-50 50 50.

Надто часто інформація про торгівлю людьми націлена лише на професіоналів, залишаючи осторонь тих, хто найбільше постраждав, – жертв. Надаючи контактну інформацію постачальникам послуг і номери гарячих ліній у державах-членах, мета полягає в тому, щоб зробити цю інформацію легко доступною.

2.2. Тренінгові засоби соціальної профілактики торгівлі людьми серед біженок.

29 березня 2023 року для фірми Sort System було проведено тренінг за темою «Профілактика торгівлі людьми серед біженців.» У тренінгу взяли участь 3 співробітники.

Під час тренінгу учасники дізналися про те, що таке феномен «торгівля людьми», отримали інформацію про виявлення, ідентифікацію та переспрямування постраждалих від торгівлі людьми, про добровільне повернення та реінтеграцію постраждалих від торгівлі людьми, включно з основними труднощами, пов'язаними з поверненням у рідний регіон, ризики повторного потрапляння в ситуацію торгівлі людьми та моніторинг випадків.

Мета. Підвищити рівень знань співробітників про поняття «торгівля людьми», підготувати співробітників до сприйняття явища торгівлі людьми як комплексної проблеми, ознайомити співробітників з основними шляхами потрапляння громадян у тенета торговців людьми; розвивати вміння спонтанного висловлювання; формувати почуття патріотизму.

Обладнання: картки з описом ситуацій, вирізки з газет, фломастери, аркуші паперу для записів, яблука з паперу, намальована яблуна, намальований поїзд.

Для візуалізації інформації та сказаного учасниками вам знадобляться такі навчальні матеріали та інструменти:

1. Папір для фліпчарта (мінімум 2 пачки на стійку);
2. Маркери для фліпчарта (не маркери для білої дошки) різних кольорів;
3. Кольорові картки, клейкий папір для нотаток і чисті аркуші формату А4;
4. Малярський скотч; звичайний скотч; ножиці;
5. Годинник або таймер;

6. Будь-який матеріал для роздачі, включно з роздруковками презентації (2 або 3 слайди на сторінку) або USB-флешки з усіма матеріалами для розповсюдження наприкінці заняття;

7. Фотоапарат для фіксації моментів тренінгу та внеску учасників;

8. Блокноти або папір для учасників;

9. Ручки/олівці;

10. Бейджи з іменами та/або настільні підставки з іменами учасників.

Перед початком тренінгу важливо зібрати інформацію про рівень знань учасників. Таким чином зміст тренінгу може бути складено залежно від групи. Розуміння рівня знань перед навчанням також допоможе виміряти нові знання, набуті під час навчання.

Оцінка надає тренеру зворотний зв'язок про успіх навчання, дозволяючи йому зрозуміти, чи досягнуто загальних результатів навчання і чи є необхідність у коригуванні змісту, матеріалів, організації тощо.

Оцінювання також дає можливість перевірити і підтвердити знання, отримані учасниками, і дає змогу учасникам замислитися над своїм прогресом і підвищити ступінь впевненості в предметі.

Після цього заняття учасники:

– Розуміють, які чинники роблять людей уразливими для торгівлі людьми.

– Розуміють, що відбувається з людьми фізично та емоційно, коли вони стають жертвами торгівлі людьми, і як це на них впливає.

– Знають і розуміють, що таке жертвоцентристський підхід і які різні сфери надання підтримки: психологічної, соціальної, медичної, юридичної, адміністративної тощо.

– Розуміють, чому реабілітація жертв є складним завданням.

Хід тренінгу

1. Організаційний момент. Мотивація діяльності.

Слово тренера.

Доброго дня! Я рада вітати вас на тренінгу, який пройде під назвою «Торгівля людьми – сучасний вияв рабства». «Профілактика торгівлі людьми серед біженців».

Сьогодні на занятті ми працюватимемо разом. Тому я розраховую на вашу підтримку та допомогу. Кожному з вас я хочу побажати бути:

1. Успішним.
2. Самостійним.
3. Природним.
4. Хоробрим.
5. Активним.

Коли ми говоримо про рабство, то це не тільки стародавня Греція, Рим чи Єгипет. Люди в усьому світі залежно від обставин потрапляють в умови, схожі на рабство.

Сьогодні в засобах масової інформації часто з'являються матеріали про сучасне, як це не дико звучить, рабство, - про торгівлю людьми, і доки наша держава вчиться захищати своїх громадян, вони повинні, перш за все, самі потурбуватися про себе, бути юридично грамотними, знати, де на них може чатувати небезпека, навчатися на гіркому досвіді інших, уміти себе страхувати та, у разі потреби, захищати.

Ви стоїте на порозі дорослого життя. У кожного з нас своя дорога, свій шлях до мети. І щоб із вами не трапилася біда, яка ставить людину в залежність від обставин, ми маємо добре знати - рабство в третьому тисячолітті існує і сучасний прояв його - це торгівля людьми. Тому сьогодні ми й обговоримо сучасну форму рабства "торгівлю людьми".

2. Знайомство.

Мета: познайомити учасників один з одним, створити умови для плідної роботи.

Розпочинаючи нашу роботу, я пропоную познайомитися так: кожен назве своє ім'я і продовжить речення

Багато друзів знають, що я ..., але мало хто знає що я ...

3. Прийняття правил.

Мета: прийняти правила роботи групи.

У житті кожна людина дотримується певних правил. Вони допомагають у спілкуванні, формують самосвідомість.

Правила роботи групи:

1. Говорить тільки одна людина, її не перебиваємо, слухаємо.
2. Вихованість - запорука панів.
3. І останні обов'язково стануть першими.
4. Ми не на уроці - оцінок ставити не будемо.
5. Кожен учасник має право на свою думку.
6. Пропонувати тільки себе.

4. Очікування

Мета: визначити надії та очікування учасників від заняття

Кожен учасник пише на яблуці з паперу речення, підходить до плаката із зображенням яблуни, зачитує свій запис і наклеює на плакат.

Я буду задоволений, якщо під час тренінгу я...

5. Інформаційне повідомлення.

На жаль, сьогодні, люди перетворюються на "товар", який можна продавати і купувати, використовувати як завгодно, а потім викидати за непотрібністю. Тому торгівля людьми вважається сучасною формою рабства, і розглядається на міжнародному рівні як злочин, що карається законом.

Офіційна статистика не дає чіткого уявлення щодо масштабів цього явища та точної кількості жертв, оскільки торгівля людьми є злочином, який досить складно відслідкувати, оскільки злочинці використовують безліч форм і методів, а також більшість потерпілих не звертаються по допомогу через страх покарання, осуду або просто не мають змоги це зробити.

Торгують і жінками, і чоловіками, і дітьми. Приблизно в одному випадку з п'яти жертвами работорговців стають діти.

Їх вивозять в інші країни чи регіони з метою усиновлення, випрошування милостині, використання у важкій нелегальній праці. Людей

експлуатують у домашньому господарстві та виробництві, торговці переходять до вербування в сільську місцевість, поширюється внутрішня торгівля та змінюються шляхи вивезення.

Реальність сьогодення така, що багато людей нашої країни продовжують масово виїжджати за кордон, ризикуючи при цьому стати жертвою торговців людьми. За цим стоять величезні гроші, які отримують трафікери.

Саме цим словом - "трафікери", стали називати всю ту різноманітну групу людей, які задіяні в торгівлі людьми: організаторів-керівників злочинних груп, які торгують людьми; агентів-вербувальників, які заманюють людей брехливими обіцянками гарного закордонного життя й оманливими пропозиціями працевлаштування за кордоном; перевізників ("кур'єрів"); продавців та покупців живого товару.

Трафікери можуть створювати напівлегальні агенції з працевлаштування й фірми-однаденки, поширювати в газетах неправдиву рекламну інформацію про працевлаштування за кордон; створювати неправдиві рекламні матеріали, які можуть бути використані

Ми маємо бути обізнані з цією проблемою та інформувати про небезпеку всіх.

6.Пазли.

Мета: познайомити співробітників із терміном "торгівля людьми".

Тренер .Про проблему торгівлі людьми почали говорити з 1996 року.

Торгівля людьми і торгівля зброєю вважаються найприбутковішими, після наркобізнесу, напрямками кримінального бізнесу. Жертвами торгівлі людьми є маленькі діти, підлітки, чоловіки та жінки. Давайте розберемося, що означає термін "торгівля людьми".

7.Робота в групах. (Учасники діляться на групи. Кожній групі пропонується розрізаний текст-пазл).

7.Робота в групах. (Учасник діляться на групи. Кожній групі пропонується розрізаний текст-пазл).

Учасники I групи складають з окремих слів значення терміна

"Торгівля людьми", а учасники II групи складають значення терміна "торгівля дітьми".

Торгівля людьми – усі дії пов’язані з вербуванням або перевезенням особи в межах або за межі країни з метою продажу, працевлаштування або надання послуг, шляхом застосування прямого або непрямого насильства, погрозою насильства, приниженням гідності, зловживанням владою, борговою залежністю, обманом або будь-якими іншими видами примусу.

Торгівля дітьми – означає здійснюванні з метою експлуатації вербування, перевезення, передачу, переховування або одержання дитини шляхом погрози, силою чи її застосування або інших форм зловживання владою чи вразливістю становища, чи шляхом підкупу, у вигляді платежів або вигод, для одержання згоди особи, яка контролює дитину.

8. Аналіз ситуацій.

Мета: сформувати вміння аналізувати ситуації, розвивати самостійність в ухваленні рішень; співпраця в групі.

Кожній групі роздають картки з коротким описом різних ситуацій, пов’язаних із порушенням прав людини та торгівлею людьми. Учасники мають визначити, у якій ситуації існує ознака торгівлі людьми.

Приклади ситуацій

Ситуація 1. Юрій уже два місяці працює в Польщі за туристичною візою, на початку другого місяця роботодавець сказав, що грошей не заплатить. (Експлуатація)

Ситуація 2. Михайло знайшов роботу за оголошенням у газеті. Заплативши фірмі гроші за працевлаштування, він разом із 23 чоловіками поїхав за кордон, представник фірми мав зустрічати їх на пероні, але ніхто не зустрічав. У місті їх ніхто не чекав – роботи не було навіть для місцевих жителів.

Ситуація 3. Знайомий Сергія запропонував заробити багато грошей на будівництві в Німеччині. Потрібен тільки квиток, а там роботодавець відкрис

їм робочу візу. Прибувши на місце, Сергій дізнався, що працюватиме нелегально. У нього забрали паспорт, з території не можна було виходити. Жив він у бараку, працював без вихідних 14-16 годин на добу (ситуація торгівлі людьми).

9. Промова.

Представник кожної групи має виступити з промовою на тему "Причини поширення торгівлі людьми у світі".

10. Оголошення.

Мета: сприяти виробленню критичного погляду учасників тренінгу на оголошення.

Учасники діляться на малі групи, кожній групі видається набір газетних оголошень. Протягом 3-5 хв. учасники мають змогу переглянути їх та відповісти на запитання:

- На що ви звернули увагу під час читання оголошень?
- Які рекламні оголошення викликали у вас найбільшу підозру? Чому?

Робота для красивих дівчат до 28 років у тури в Сінгапур. Час послуг коштує \$500. Вигідні умови співпраці. Працюємо 70 на 30. Також пропонуємо дівчатам, які перебувають у Сінгапурі, додаткові замовлення! Чекаємо ваших листів на емейл.

- За якими рекламними оголошеннями ви поїдете за кордон? Чому?

Гарячі вакансії на роботу в Скандинавію. Прямі контакти роботодавців. Допомога в заповненні заявок на вакансію.

Запрошуємо для роботи в Дубаї людей до 35 років. 1 година 500 дол. Ми працюємо 50 на 50, витрати також 50 на 50. Перший раз не кредитуємо, але сприяємо в купівлі туру дешевше! Терміни перебування від 7 днів і більше. Графік роботи з 10 ранку до 12 ночі. За необхідності вихідного - це обговорюється. Ми гарантуємо безпеку. Знання мови вітається, але не обов'язкове. У вас буде водій, який при замовленнях на виїзд возитиме вас і чекатиме скільки потрібно.

VIP- ескорт у Південній Америці! Кастинг! Терміново, потрібні високі, стрункі блондинки до 30 років. Високі заробітки гарантовані - 1000 USD на день ГАРАНТОВАНО! Безвізовий в'їзд проживання на віллі!

Ми пропонуємо Вам взаємовигідну пропозицію Італія, Бельгія, Лондон, Туреччина, Бахрейн Поїздки кредитуємо, проживання і робота в готелях тільки 5 зірок.

На постійну основу за контрактом на польські підприємства з виготовлення різної технічної продукції та обладнання потрібні чоловіки і жінки до 50 років за віком. Погодинна оплата праці, медичне страхування, проживання, премії, одноразове харчування та проїзд за рахунок приймаючої сторони. Робота конвеєрного типу з попереднім навчанням і випробувальним терміном. Мінімальні години роботи-50 год. на тиждень. Місячні зарплати- від 1000у.о. і вище. Освіта і кваліфікація не потрібні. Робота за довгостроковими контрактами. Запрошуються також інженери на відповідні посади для цікавої і творчої роботи з гідною оплатою праці.

В Афінах, у грецьку компанію з продажу нерухомості, потрібен секретар-референт. Вимоги до кандидатів: гарне знання грецької, англійської мов (функції письмового та усного перекладу). Навички роботи на комп'ютері. Комунікабельність, презентабельність, відповідальність, старанність.

11. Шляхи вербування. Творча робота в групах.

Як ми бачимо, одним із механізмів пошуку інформації про роботу, навчання є читання оголошень у газетах, в Інтернеті, на вулиці. І зараз я пропоную вам скласти оголошення про послуги.

I гр. - Перспективна робота;

II гр. - Престижна освіта.

Увага! Оголошення має відображати професійну унікальність, і включати те, що не може запропонувати інша фірма.

12. інсценування.

Мета: отримати уявлення учасників тренінгу про види пропозицій роботи / навчання за кордоном, навчити відрізняти "слизькі" пропозиції.

Запрошується 2-3 представники від кожної групи. Кожна група має представити невелику сценку "звернення за оголошенням".

I гр. - Робота за кордоном, навчання;

II гр. - Знайомство через Інтернет

Один член групи виконує роль сторони, що пропонує виїзд, інші члени групи - це ті, хто звертається за оголошенням.

(Обговорення інсценівок)

13. Перегляд відеофільму "Біле рабство".

Зараз я пропоную вам подивитись відеоматеріал про найтипівіші шляхи потрапляння громадян у мережі торговців людьми. (Обговорення сюжету)

14. Поїзд побажань.

І все ж таки, якщо людина вирішила поїхати працювати за кордон їй можуть допомогти молодіжні бізнес-центри, вищі навчальні заклади.

Я пропоную вам написати свої побажання людині, яка їде за кордон і прикріпити на намальований поїзд.

Варіанти порад:

- не довіряйте чужим людям;
- не віддавайте документи;
- обов'язкові підписуйте контракт;
- перевірте медичні дані про майбутнього чоловіка (дружину);
- перевірте ліцензію фірми;
- не перевищуйте термін дії візи
- візьміть із собою телефон посольства, громадських організацій в інших країнах,

Тренер. Ось така в нас сьогодні була розмова. Шкода, що зараз доводиться говорити про рабство і торгівлю людьми в нашій країні і в світі. Але знати про це треба.

Висновки до розділу 2.

1. З першого дня війни ЄС та його країни-члени були в авангарді зусиль із запобігання та боротьби з торгівлею людьми. У березні 2022 року вони активували директиву про тимчасовий захист, надаючи біженцям з України доступ до ринку праці, охорони здоров'я, соціальної допомоги та освіти. Це зробило їх менш уразливими до торгівлі людьми.

Країни ЄС співпрацюють у боротьбі зі злочинністю в Україні через ЕМРАСТ. Прикладом такої співпраці є спільна поліцейська операція ЄС проти злочинних угруповань, які використовують веб-сайти та соціальні мережі для залучення українських біженців до сексуальної та трудової експлуатації.

У травні 2022 року ЄС прийняв план протидії торгівлі людьми для України, який включає екстрені цілодобові телефонні лінії для потенційних жертв, інформаційні матеріали на прикордонних контрольно-пропускних пунктах і в реєстраційних центрах та спеціальний веб-сайт ЄС для біженців.

Торгівля людьми є постійною загрозою для цінностей європейської та світової цивілізації.

Як пріоритет, ЄС продовжуватиме боротися з нею та адаптуватися до кожного нового виклику. Надто часто інформація про торгівлю людьми націлена лише на професіоналів, залишаючи осторонь тих, хто найбільше постраждав, – жертв. Надаючи контактну інформацію постачальникам послуг і номери гарячих ліній у державах-членах, мета полягає в тому, щоб зробити цю інформацію легко доступною.

2. 29 березня 2023 року для фірми Sort System було проведено тренінг за темою «Профілактика торгівлі людьми серед біженців».

Під час тренінгу учасники дізналися про те, що таке феномен «торгівля людьми», отримали інформацію про виявлення, ідентифікацію та переспрямування постраждалих від торгівлі людьми, про добровільне

повернення та реінтеграцію постраждалих від торгівлі людьми, включно з основними труднощами, пов'язаними з поверненням у рідний регіон, ризики повторного потрапляння в ситуацію торгівлі людьми та моніторинг випадків.

Після цього заняття учасники: розуміють, які чинники роблять людей уразливими для торгівлі людьми, що відбувається з людьми фізично та емоційно, коли вони стають жертвами торгівлі людьми, і як це на них впливає. Знають і розуміють, що таке жертвоцентристський підхід і які різні сфери надання підтримки: психологічної, соціальної, медичної, юридичної, адміністративної тощо.

РЕКОМЕНДАЦІЇ.

Дослідивши та глибоко проаналізувавши проблему, нами розроблені рекомендації для багатьох категорій населення та професіоналів в цій сфері.

1. Усі агенції, які перенаправляють людей, повинні бути попереджені про те, що жертва є жертвою торгівлі людьми.

2. Медичні працівники в таких закладах охорони здоров'я, як відділення невідкладної допомоги, невідкладна медична допомога, повинні керуватися етичними принципами та правовими стандартами.

3. Керівники медичних сестер і викладачі повинні надати студентам і персоналу медичних сестер можливості для навчання методам розпізнавання жертв торгівлі людьми в сексуальних цілях на додаток до відповідних заходів для задоволення фізичних і психологічних потреб жертви.

4. Медсестри повинні бути добре обізнані з ресурсами, доступними в їхніх місцевих громадах, оскільки саме через місцеву громаду будуть задоволені довгострокові потреби жертви.

5. Постраждалій людині треба надати достатньо часу для прийняття рішення про необхідність її співпраці з правоохоронними органами.

6. Можливе розроблення протоколів про порядок співпраці правоохоронних органів та інших (державних неурядових) організацій, що надають допомогу жертвам торгівлі людьми, під час виявлення, розслідування та профілактики злочинів, судового розгляду та ресоціалізації таких постраждалих.

7. Надаючи контактну інформацію постачальникам послуг і номери гарячих ліній у державах-членах, мета полягає в тому, щоб зробити цю інформацію легко доступною.

8. Корисно мати контактну інформацію фахівців державних, недержавних і міжнародних організацій, з якими співробітники правоохоронних органів можуть зв'язуватися, і куди можуть скерувати потерпілого від торгівлі людьми для консультації чи допомоги.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження було зроблено наступні висновки:

1. Законодавчі та політичні рамки ЄС щодо торгівлі людьми орієнтовані на жертв, гендерні особливості, чутливі до дітей і закріплені на правах людини. Директива ЄС про боротьбу з торгівлею людьми є основним законодавчим актом ЄС щодо боротьби з торгівлею людьми. Він встановлює:

- мінімальні правила щодо визначення кримінальних злочинів і санкцій;
- загальні положення щодо посилення захисту жертв, допомоги та підтримки, а також профілактики;
- ключових учасників боротьби зі злочинністю.

Протокол проти торгівлі людьми, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (UNTOC), є основним правовим інструментом щодо торгівлі людьми. Він був ухвалений Генеральною Асамблеєю відповідно до резолюції 55/25 від 15 листопада 2000 року і набув чинності 25 грудня 2003 року.

У регіонах, де немає конкретного регіонального правового інструменту, що стосується торгівлі людьми, можна посилатися на інші документи. В арабському регіоні Арабський типовий закон про боротьбу з торгівлею людьми та Арабська стратегія боротьби з торгівлею людьми були прийняті в 2012 році. В Африці в останні роки було прийнято кілька планів дій із обмеженим часом, наприклад План дій Уагадугу про боротьбу з торгівлею людьми (2006), яка була спрямована на запобігання та боротьбу з торгівлею людьми між Європейським Союзом та Африканським Союзом, або План дій ECOWAS щодо боротьби з торгівлею людьми, особливо жінками та дітьми (2002) або Стратегічний план SADC дій щодо боротьби з торгівлею людьми, особливо жінками та дітьми (2009).

2. Отримавши підтримку, постраждалі починають більш довірливо ставитися до співробітників правоохоронних органів, давати більш відверту інформацію про те, що дійсно з ними сталося. Їхня поведінка, як свідків злочину, стає більш стабільною.

Можливе розроблення протоколів про порядок співпраці правоохоронних органів та інших (державних неурядових) організацій, що надають допомогу жертвам торгівлі людьми, під час виявлення, розслідування та профілактики злочинів, судового розгляду та ресоціалізації таких постраждалих.

3. Необхідно враховувати важливість основних принципів, від яких залежить успішність побудови відносин співпраці з постраждалими:

- постраждалі від торгівлі людьми мають розглядатися як жертви серйозного злочину, і необхідно уникати їхньої ревіктимізації та криміналізації представниками правоохоронних органів;

- безпека постраждалих від торгівлі людьми та їхніх близьких має бути важливим пріоритетом правоохоронних органів. Фізична безпека, екстрена медична та психологічна допомога мають забезпечуватися незалежно від згоди людини співпрацювати зі слідством;

- необхідно відстежувати стан потерпілого і проводити оцінку ризику його безпеці та безпеці його близьких на всіх етапах слідства його близьких на всіх етапах слідства і судового розгляду, а також після їх завершення (у тому разі, якщо людина давала свідчення в суді);

- слід чесно і відкрито інформувати потерпілого про ризик і відповідальність, пов'язані з тим чи іншим рішенням, яке він має прийняти (про надання показань свідків тощо);

- корисно мати контактну інформацію фахівців державних, недержавних і міжнародних організацій, з якими співробітники правоохоронних органів можуть зв'язуватися, і куди вони можуть скерувати потерпілого від торгівлі людьми для консультації чи допомоги.

Вивчення дало змогу виявити основні умови, що позитивно впливають на рішення потерпілих про співпрацю з правоохоронними органами:

- особиста безпека та безпека своїх близьких;
- наявність легального статусу в країні перебування;
- дистанційованість від обвинувачуваних (можливість аудіо- та відео-свідчень, давання показань без демонстрації обличчя);
- збереження конфіденційності персональних даних (особливо в разі експлуатації в проституції).

У роботі з такими потерпілими корисно буває забезпечити можливість присутності незалежного консультанта (психолога, людини, якій потерпілий довіряє), який може радити і допомагати йому справлятися зі складними психологічними ситуаціями.

4. З першого дня війни ЄС та його країни-члени були в авангарді зусиль із запобігання та боротьби з торгівлею людьми. Країни ЄС співпрацюють у боротьбі зі злочинністю в Україні через ЕМРАСТ.

У травні 2022 року ЄС прийняв план протидії торгівлі людьми для України, який включає екстрені цілодобові телефонні лінії для потенційних жертв, інформаційні матеріали на прикордонних контрольно-пропускних пунктах і в реєстраційних центрах та спеціальний веб-сайт ЄС для біженців.

Торгівля людьми є постійною загрозою для цінностей європейської та світової цивілізації.

Як пріоритет, ЄС продовжуватиме боротися з нею та адаптуватися до кожного нового виклику. Надаючи контактну інформацію постачальникам послуг і номери гарячих ліній у державах-членах, мета полягає в тому, щоб зробити цю інформацію легко доступною.

5. 29 березня 2023 року для фірми Sort System було проведено тренінг за темою «Профілактика торгівлі людьми серед біженців».

Під час тренінгу учасники дізналися про те, що таке феномен «торгівля людьми», отримали інформацію про виявлення, ідентифікацію та переспрямування постраждалих від торгівлі людьми, про добровільне

повернення та реінтеграцію постраждалих від торгівлі людьми, включно з основними труднощами, пов'язаними з поверненням у рідний регіон, ризики повторного потрапляння в ситуацію торгівлі людьми та моніторинг випадків.

Після цього заняття учасники: розуміють, які чинники роблять людей уразливими для торгівлі людьми, що відбувається з людьми фізично та емоційно, коли вони стають жертвами торгівлі людьми, і як це на них впливає. Знають і розуміють, що таке жертвоцентристський підхід і які різні сфери надання підтримки: психологічної, соціальної, медичної, юридичної, адміністративної тощо.

- Нами було проаналізовано правові засади боротьби із торгівлею людьми;
- Охарактеризували потреби постраждалих від торгівлі людьми;
- З'ясували етичні засади роботи з постраждалими від торгівлі людьми;
- Провели аналіз українських та міжнародних практик профілактики торгівлі людьми серед біженців;
- Розробили тренінгові засоби соціальної профілактики торгівлі людьми серед біженок.
- Розробили рекомендації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василичук В. І., Чернявський С. С., Фарима М. М. Виявлення, документування та розслідування злочинів проти моральності: метод. рек. Київ, 2019. 110 с.
2. Довгань А. І. Способи вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного із втягненням неповнолітнього у заняття жебрацтвом. Актуальні проблеми реформування системи законодавства України: зб. Матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 26–27 січ. 2018 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2018. С. 96–100.
3. Ємець О. М. Захист суспільної моралі від злочинних посягань: монографія. Київ: ФОП Маслаков, 2019. 560 с.
4. Доляновська І. Кримінальна відповідальність за експлуатацію дітей (аналіз складу злочину): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право». Київ, 2008. 18 с.
5. Джужа О. М. Боротьба з торгівлею людьми. Міжнародне співробітництво ОВС у боротьбі з транснаціональною злочинністю: тези доп. Міжнар. наук.-теор. конф. (Київ, 24 берез. 2010 р.). Київ: КНУВС, 2010. С. 7–11.
6. Доляновська І. Кримінальна відповідальність за експлуатацію дітей (аналіз складу злочину): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2008. 228 с.
7. Загамула В. В. Методика розслідування втягнення неповнолітніх у заняття проституцією: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2019. 242 с.
8. Загамула В. В. Тактика негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування втягнення неповнолітніх у зайняття проституцією. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Вип. 34. Ч. 2. Т. 2. С. 184–189.

9. Виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми: метод. рек. для практ. працівників / Л. В. Черечукіна, М. О. Яковенко; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. 135 с.

10. Запобігання насильству в сім'ї: довідник / укл. Ботнаренко І. А., Стрільців О. М., Фарима М. М. та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2018. 48 с.

11. Денисов С. Ф., Сердюк П. П. Торгівля людьми: проблеми правового визначення поняття. Науковий вісник Дніпропетровського інституту внутрішніх справ. 2000. № 2. С. 126-134.

12. Горбунова О. Г. Міжнародні документи та законодавство зарубіжних країн стосовно проституції, торгівлі жінками та змушування їх до роботи у секс-бізнесі. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2009. № 4. С. 14–20.

13. Казміренко В. О. Насильство як спосіб вчинення корисливнонавальницьких злочинів. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 1 С. 250–253.

14. Вплив соціально-економічних процесів на злочинність в Україні та у світі (за офіційними матеріалами ООН, Всесвітнього банку, статистичного органу Євросоюзу (Eurostat), Державної служби статистики України): аналітичний огляд. Київ: ДНДІ МВС України, 2020. 44 с.

15. Виявлення, попередження та розслідування злочинів торгівлі людьми, вчинених із застосуванням інформаційних технологій: навч. курс / А. Вінаков, В. Гузій, Д. Девіс, В. Дубина, М. Каліжевський, О. Манжай, В. Марков, В. Носов, О. Соловйов. Київ, 2017. 148 с.

16. Куратченко М. В. Розслідування сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпропетровськ, 2017. 219 с.

17. Москаленко Г. В. Поняття та особливості етапів розслідування злочинів. Актуальні проблеми держави і права. 2009. № 5. С. 376–379.

18. Методика розслідування торгівлі людьми: альбом схем / О. В. Захарова, О. І. Гарасимів, О. М. Дуфенюк, А. І. Кунтій, С. І. Марко, Є. В. Пряхін. Львів: ЛьВДУВС, 2019. 112 с.

19. Мискова Г. М. Віктимологічні заходи запобігання сексуальній експлуатації дитини. Право. UA. 2019. № 3. С. 100–108.

20. Малюга Р. В. Кримінальне процесуальне доказування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів у досудовому розслідуванні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2015. 224 с.

21. Мискова Г. М. Суспільна небезпека діянь, пов'язаних із сексуальною експлуатацією дитини. Верховенство права. 2019. № 3. С. 167–173.